

Partienes landbrukspolitikk

- Intervjuer med partienes medlemmer
i næringskomiteen 2008

Eivinn Fjellhammer

Margaret Eide Hillestad

Torbjørn Tufte

Forord

Landbrukets Utredningskontor har intervjuet representanter for de ulike partiene i næringskomiteen, med mål om å gi partiene mulighet til å nyansere egen landbrukspolitikk.

Rapporten gir innsikt i partienes landbrukspolitikk knyttet til en sett med utvalgte temaer, hvor partiene har fått anledning til å ordlegge seg fritt.

Intervjuene ble gjennomført og bearbeidet av Eivinn Fjellhammer og Torbjørn Tufte, og den landbrukspolitiske merittlisten er utarbeidet av Margaret Eide Hillestad.

Oslo, august 2009

Hanne Eldby

Innhold

1	INNLEDNING	1
2	REGJERINGEN STOLTENBERG LANDBRUKSPOLITISKE MERRITTLISTE 2005-2009	3
2.1	BUDSJETTIDLER:	3
2.2	KLIMA.....	4
2.3	TILTAKSPAKKER FOR Å MOTVIRKE EFFEKTER AV FINANSKRISEN.	5
2.4	JORDVERN.....	6
2.5	LANDSKAPSPLEIE.....	7
2.6	INVESTERINGSMIDLER.....	7
2.7	ØKOLOGISK LANDBRUK	8
2.8	STYRKING AV FAGMILJØET PÅ ÅS.....	8
2.9	INTERNASJONALT.....	8
2.10	UTVIKLINGSTREKK	9
3	INGE RYAN - SV	11
4	OLA BORTEN MOE - SP.....	20
5	HANS FRODE ASMYHR - FRP	28
6	SIGRUN ENG – AP	36
7	LEIF HELGE KONGSHAUG – V.....	44
8	INGEBRIGT SØRFONN – KRF.....	52
9	TORBJØRN HANSEN – H.....	60

1 Innledning

I 2009 skal det avholdes stortingsvalg i Norge. I den sammenheng blir ofte debattene tilspisset i media, og politikken blir gjerne fremstilt i en karikert form. Dette kan gjøre det vanskelig å få fatt i ”hele bildet” av partienes landbrukspolitikk. I den sammenheng ble intervju valgt som metode for å gi partiene anledning til å beskrive sin egen landbrukspolitikk.

Som et bakteppe for intervjuene har vi innledningsvis skissert opp hovedtrekkene i den politikken som Stoltenberg II-regjeringen har ført i inneværende periode, og konsekvensene av den. Dette gir en indikasjon på i hvilken grad de ulike partienes landbrukspolitikk markerer en endring eller videreføring av dagens politikk.

Intervjuobjektene

Utgangspunktet var at vi ønsket å intervju landbruks- eller næringspolitisk talsmann for hvert av partiene. Intervjuobjektene ble valgt med bakgrunn i sin partitilknytning, og på grunn av deres posisjon i næringskomiteen. For flere av intervjuobjektene sammenfalt næringspolitisk talsmann og rollen som fraksjonsleder i næringskomiteen.

Fremgangsmåten:

Intervjuobjektene ble ledet gjennom et semistrukturert intervju. Det innebærer at det var utarbeidet en intervjuguide på forhånd, som intervjuobjektene hadde anledning til å sette seg inn i før intervjuene ble avholdt. Intervjuobjektene fikk selv velge fokus på svarene sine og ble ikke møtt med problematiseringer eller kritiske spørsmål.

Bearbeiding av teksten:

Intervjuene ble dokumentert med lydopptak, som ble skrevet av i etterkant. Siden det ofte er forskjell på muntlig og skriftlig språk er det ryddet i teksten. I stor grad innebærer det fjerning av fyllord, men også bearbeiding av teksten for å gjøre den sammenhengende og lesbar. I den grad ord er erstattet har vi strukket oss etter å ivareta meningsinnholdet vi mener intervjuobjektet har forsøkt å formidle.

Intervjuene presentert i denne rapporten ble utført i forkant av justeringsforhandlingene i 2008.

2 Regjeringen Stoltenberg landbrukspolitiske merrittliste 2005-2009

Som Statens Landbruksforvaltning skriver i sin rapport "Norsk Landbruk – en situasjonsbeskrivelse 2009" har nedgangen i antall aktive bruk i Norge flatet ut. Årsaken til denne positive trenden er nok mangefasettert, men landbruket er kanskje den mest politiske næringen vi har. Følgelig vil rammevilkårene til, og utviklingen i, landbruket alltid være underlagt politiske beslutninger.

Regjeringen Stoltenberg II har gjort enkelte endringer i landbrukspolitikken i forhold til regjeringen Bondevik II. I det understående er noen av de viktigste tiltakene beskrevet. Temaområdene som blir tatt opp i dette kapitlet vil være gjennomgående i de påfølgende intervjuene.

2.1 Budsjettmidler:

Det er bred enighet om at det har blitt inngått gode jordbruksoppgjør den siste fireårsperioden. En gjennomgang av rammen for jordbruksoppgjøret de siste ni årene viser at budsjettmidlene (overføringene over statsbudsjettet) har økt i denne perioden i forhold til i forrige periode, hvor faktisk bruk av budsjettmidler ble redusert.

Den understående tabellen viser finansiering av rammen for jordbruksoppgjøret de siste ni årene. Som man ser av tabell 1 reduserte Regjeringen Bondevik budsjettoverføringene betydelig. Regjeringen Stoltenberg II har derimot økt budsjettmidlene med 1,5 milliarder kroner i inneværende stortingsperiode.

Tabell 1 Finansiering av rammen for jordbruksoppgjør¹.

Kilde: Stortingsproposisjonene fra år 2000 til 2009.

	Jordbruksoppgjør 2000 - 2009. Finansiering av rammen. I mill kr.									
	Regjeringen Bondevik					Regjeringen Stoltenberg II				
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ledige midler fra året før					200		165	30	45	50
Endring i målpris	-200	300	475	200	40	260	40	545	1 505	290
Budsjettmidler	-400	40	-135	-275	-410	190	220	400	350	560
Jordbruksfradrag	200		300				425			100
Investeringsmidler										200
Engangsmidler		148	40	155						
EI-avgift				20						
BSE-tiltak		85								
Omdisp LUF -midler			70							
Justeringsforhandlinger									500	
Sum	-400	573	750	100	-170	450	850	975	2 400	1 200

Nå følger en punktvis presentasjon av de tiltak og satsninger knyttet til landbruket som den sittende regjeringen har levert i løpet av perioden og konsekvenser av dem.

1. Regjeringen Stoltenberg har gjennomført fire jordbruksoppgjør med en totalramme på henholdsvis 850, 975, 2.400 og 1.200 millioner kroner.

Konsekvenser: En stor del av inntektsutviklingen er forutsatt tatt ut i økte priser, noe som kan føre til at antallet større bruk øker.

2. Det er gjennomført en bred gjennomgang av markedsordningene og utredet en alternativ modell, innenfor rammen av WTO-avtalen. Den nye modellen gjennomføres for storfekjøttmarkedet fra 1.juli 2009.

Konsekvenser: Det har ført til et større handlingsrom i forhold til WTO, mulighet for å ta ut mer på pris, men det har også ført til mindre prisstabilitet.

3. Distriktstilskuddene, frakttilskuddene og strukturprofilen i ordningene er styrket for å legge til rette for lønnsomhet i produksjonen i ulik skala over hele landet.

Konsekvenser: Disse tiltakene er ikke nok for å motvirke den strukturrasjonaliseringen som foregår i landbruket.

4. Jordbruksfradraget er økt betydelig innenfor en inntektsramme på 325 millioner kroner fra 2008.

Konsekvenser: Gir ikke uttelling til brukere som har andre store fradragposter, f.eks. nye brukere med store investeringskostnader.

5. Det er åpnet for mulighet til leie av melkekvoter for enkeltbruk og åpnet for nyetablering i melkeproduksjonen. Videre er det lagt til rette for sauehold i noe større driftsomfang.

Konsekvenser: Denne ordningen fører til økt strukturrasjonalisering. Det støtter ikke opp om målsettingen om å støtte opp om småskala landbruket.

2.2 Klima

Landbruket står for ca 9 prosent av det totale innenlandske klimautslippet og jordbruket har et potensial for produksjon av fornybar energi på ca 12 TWh. Regjeringen legger opp til at primærnæringene og avfallsektoren skal bidra til å redusere klimagassutslippene fra denne sektoren med 1,0-1,5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i forhold til referansebanen fra 2007.

^{1 1} Merk: Regjeringen Stoltenberg I satt mellom 17. mars, 2000 til 19 okt. 2001

6. Regjeringen har i 2009 lagt fram en egen stortingsmelding om landbruk, mat og klima St.meld nr 39 (2008-2009) ”Klimautfordringene - landbruket en del av løsningen”.

Næringskomiteen ventes å avgi innstilling i neste stortingsperiode.

7. Som oppfølging av klimaforliket i Stortinget har regjeringen styrket forskningen med 30 millioner kroner i 2009 innenfor bioenergiområdet, herunder biovarme, biogass og biodrivstoff.
8. I januar 2009 ble det bevilget en tiltakspakke på 70 millioner kroner hovedsakelig til bioenergitiltak og økt satsing på skogbruk.
9. I statsbudsjettet for 2009 styrker regjeringen satsingen på skog, klima- og energitiltak ytterligere med en økning på 14 millioner kroner.
10. Regjeringen styrker satsingen på bioenergi betydelig i 2009, delvis med midler fra tiltakspakken (50 millioner kroner), delvis som et engangstiltak i revidert nasjonalbudsjett til skogbruk og bioenergi (50 millioner kroner) og delvis over det ordinære budsjettet (15 millioner kroner).

Dette kommer i tillegg til Landbruks- og matdepartementets bioenergiprogram som videreføres med et budsjett på 35 millioner kroner. Hovedtyngden av midlene skal brukes til å øke uttaket av råstoff til bioenergi fra skog, kulturlandskap og fra rydding av veikanter. Det vil også bli gitt tilskudd til investering i produksjonsutstyr for skogflis og kompetansetiltak.

Konsekvenser: Bidrar til et løft i lønnsomheten i produksjonen av energivirke og skal sikre råstoff til den økte utbyggingen av bio-varmeanlegg som følger av styrkingen av virkemidlene til Enova. Det har vært en stor aktivitetsøkning i bioenergiprogrammet det siste året.

2.3 Tiltakspakker for å motvirke effekter av finanskrisen.

Matproduksjonen i Norge merker ikke finanskrisen like sterkt som andre sektorer i landet. Statens Landbruksforvaltning (SLF) skriver i sin rapport ”Norsk Landbruk - en situasjonsbeskrivelse 2009” at de ikke har fått signaler som tyder på at norsk næringsmiddelindustri er særlig berørt av de store endringene i verdensmarkedet eller av finanskrisen. Nedgangen i antall aktive gardsbruk har flatet ut.

Regjeringen ser finanskrisen som en mulighet til å satse på arbeidsplasser knyttet til fornybar energi. Derfor har regjeringen lagt fram krisepakke blant annet rettet mot innenlands produksjon av fornybar energi.

11. I 2006 ble det iverksatt et nytt trebasert innovasjonsprogram. Hovedmålet for programmet er økt bruk av tre og økt lønnsomhet i hele verdikjeden. Det ble i 2006 innvilget 21 millioner kroner, i 2007 og 2008 ble det bevilget 73 millioner kroner til prosjektet. I 2009 er det bevilget ca 55 millioner kroner til prosjektet.

Konsekvenser: Tiltaket har gitt flere konkrete resultater i form av bevaring og utvikling av trehusbebyggelse, signalbygg i tre med videre.

12. I revidert nasjonalbudsjett bevilget regjeringen en tiltakspakke på 50 millioner kroner til å holde driftsapparatet i gang i skogbruket i den perioden næringen er rammet av liten etterspørsel som følge av finanskrisen.

13. I statsbudsjettet for 2007 ble skogfondsordningen styrket ved å utvide de formål skogfond kan brukes til ved å øke skattefordelen. Inntektsvirkningen er anslått til 50 millioner kroner årlig.

14. I 2008 ble det satt av 5 millioner kroner over Landbrukets utviklingsfond til utnytting av skogen i kyststrøk. Denne ordningen ble ytterligere styrket i 2009 med 10 millioner kroner.

2.4 Jordvern

I løpet av de siste fem årene er det bygget ned mindre dyrket mark enn tidligere år, men det omdisponeres fortsatt mer matjord enn Regjeringens målsetting tilsier. I følge tall fra SSB ble det omdisponert 7100 dekar dyrkbar mark i 2008. Det er ca 1 000 dekar mindre enn for 2007, og 4 500 dekar mindre enn i 2004. Det har også vært en jevn økning i godkjent areal for nydyrking i flere år. Nesten all nydyrking skjer i området dominert av husdyrproduksjoner. Her er ikke jordmonn og klima like godt som i kornområdene, skriver Statens Landbruksforvaltning (SLF) på sine nettsider. SLF mener nydyrkingsarealet ikke kan erstatte det beste jordbruksareal som omdisponeres.

15. Fra 1.1.2007 trådte jordvernloven i kraft. Den forrige regjeringens forslag om å oppheve forbudet mot å dele landbrukseiendommer ble ikke gjennomført. Regjeringen har gitt signaler til kommunene om skjerpet praksis i delingssaker.

Konsekvenser: Færre dekar omdisponert etter jordloven i 2008 enn i 2007.

16. I den nye plan- og bygningsloven har regjeringen lagt inn flere bestemmelser i plandelen som bidrar til å styrke jordvernet. Regjeringen har også utvidet statens innsigelsesrett mot kommunale planvedtak.

Konsekvenser: Den nye plan- og bygningsloven har ikke rukket å virke ennå, men det er en liten nedgang i omdisponering av dyrkbar jord etter den gamle plan og bygningsloven i forhold til under Bondevik regjeringen.

2.5 Landskapspleie

Antall dyr på beite har gått ned med ca 100 000 dyr fra 2000 til 2008. Det er blitt ca 25 000 flere storfe på beite, mens antall sau og lam på beite har gått ned med ca 140 000 dyr.

17. Miljø- og kulturlandskapsordningen er styrket både nasjonalt og regionalt. Tilskuddet til dyr på beite er økt med nesten 400 millioner kroner.
18. Det er lagt til rette for økt næringsutvikling i fjellområdene gjennom regleverk knyttet til fjelloven. Ny forskrift skal foreligge i 2009.
19. Det er etablert et utviklingsprogram for småfenæringen i fjellregionen. Programmet skal være en aktiv pådriver for å få i gang aktuelle forsknings- og utviklingstiltak med sikte på økt utnytting av regionale fortrinn i næringen og bidra til at ny og eksisterende kunnskap kan tas i bruk av næringsutøverne. Forskningsinstituttet Bioforsk skal være en aktiv aktør i dette ved å videreutvikle kompetanse ved avdelingen i Valdres i tråd med de behov som gjør seg gjeldende i fjellbygdene og i forvaltningen av disse.
20. I 2008 ble det igangsatt et program for støtte til satsing på innlandsfiske over jordbruksavtalen.

2.6 Investeringsmidler

Det har skjedd en økning i investeringene i jordbruk og skogbruk fra 2005 til 2008 mens det var en nedgang i investeringene fra 2000 til 2005 målt i nominelle og faste priser.

På begynnelsen av dette årtusen var investeringene i hovedsak i maskiner og redskaper, mens etter 2005 har investeringene i bygninger økt kraftig målt i nominelle kroner.

21. I jordbruksavtalen for 2009-2010 ble det lagt vekt på bedre tilgangen på investeringsvirkemidler. I tillegg ble lånerammen for rentestøtten økt.
22. Bevilgningen til fylkesvise BU-midler (investeringsvirkemidler) økte med 45 millioner kroner i 2007, 9 millioner i 2008 og 20 millioner i 2009. Det presiseres at dyrevelferd skal prioriteres.
23. Det er igangsatt et arbeid med å evaluere de fylkesvise BU-midlene, som blant annet legges til grunn for en videre utredning av hvordan låneordninger og tilskudd kan bidra til å sikre rekrutteringen i landbruket.

Konsekvenser: Investeringene i bygninger har økt mer enn investeringene i maskiner og annen redskap.

2.7 Økologisk landbruk

Det er 3,93 prosent av jordbruksarealer som er omlagt til økologisk drift i 2008. Dette er en økning på 6,8 prosent fra året før. Veksten er størst for areal under omlegging, som har økt med 35,6 prosent fra 2007 til 2008. For de ulike produksjonsdyrene er det en økning i antall økologiske husdyr. Likevel er det langt igjen til regjeringens målsetting om at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i 2015 skal være økologisk.

Debio skriver at de i løpet av de siste to årene har sett en kraftig vekst innen foredling, import og omsetning av økologiske produkter. Veksten er markant både for antall virksomheter og antall produkter. Antall godkjente produkter har økt med 40,2 prosent fra 2007 til 2008.

24. Tilskuddsatsene for økologisk produksjon har økt vesentlig.

Konsekvenser: Areal for omlegging til økologisk produksjon har økt.

25. Kommunal og regionaldepartementet og Landbruks og matdepartementet samarbeider om prosjektet "Økoløft i kommuner". Prosjektet er toårig og har en ramme på 10 millioner kroner fordelt likt mellom de to departementene.

26. Forskning knyttet til økologisk landbruk skal i 2009 evalueres for å se hvordan denne bidrar til å nå regjeringens mål om økt produksjon og forbruk av økologisk mat.

2.8 Styrking av fagmiljøet på ÅS

27. Stortinget har vedtatt en ny lokalisering av Norges Veterinærhøyskole. Det er avsatt 3 millioner kroner til dette arbeidet.

2.9 Internasjonalt

28. Norge har som en del av G10 gruppen i WTO-forhandlingene lagt fram et tilbud som generelt innebærer betydelige reduksjoner av tollsatsene for landbruksvarer. G10 har samtidig stilt krav om at såkalte sensitive produkter som melkeprodukter og kjøttvarer må få betydelig lavere tollkutt enn det generelle. I forhandlingene har Norge vunnet forståelse for at vi trenger spesielle løsninger.

29. Regjeringen iverksatte 1.juli 2007 nytt regelverk for utenlands bearbeiding av landbruksvarer. Regelverket er viktig for å bevare arbeidsplassene i kjøtt- og meierisektoren som er bærebjelker i næringsmiddelindustrien. Det framtidige omfanget av utenlands bearbeiding av kjøtt og meierivarer blir nå regulert gjennom kvoter.

30. Norge og EU forhandler nå om utvidet handel med landbruksvarer etter artikkel 19 i EØS-avtalen. Artikkel 19-forhandlingene blir fra norsk side vurdert i sammenheng med STO. Forhandlingene har derfor blitt forskjøvet i tid i påvente av avklaringer i WTO.

2.10 Utviklingstrekk

I perioden regjeringen har sittet med makten har:

Generelt:

- Inntekten i jordbruket økt med 35 000 kr/årsverk. Andre grupper har økt sin inntekt med nesten 40 000 kr. Inntektsgapet til andre grupper er nå ca 185 000 kr.
- Antall gårdsbruk i drift har gått ned med 4 100 bruk fra 2005 til 2008. Bruksavgangen har i gjennomsnitt ligget på 2,7 prosent per år. I foregående Stortingsperiode (2001-2005) lå bruksavgangen på 5 prosent per år.
- Totalt jordbruksareal er forholdsvis stabilt. Andelen leiejord øker med 1 prosent hvert år.

Melk:

- 456 solgte melkekvoten sin i 2008
- 5 prosent eller 736 melkeprodusenter, økte sin melkekvote ved å leie melkekvote
- Antall samdrifter er redusert med 174 fra 2007 til 2008. (ca 1700 nye i forrige Stortingsperiode).
- Gjennomsnittskvoten har økt med 4 812 liter fra 2005 til 2009.

Importen av:

- Kjøtt har økt med 19 prosent fra 2005 til 2008
- Melk og melkeprodukter har økt med 34 prosent fra 2005 til 2008.
- Ost har økt med 33 prosent fra 2005 til 2008.
- RÅK-varer har økt med 51 prosent, eller 2,3 mrd kr fra 2005 til 2008.

Eksport:

- Eksporten av jordbruksvarer har stått i ro på ca 4 mrd kroner.

De påfølgende intervjuene vil fremvise de politiske skillelinjene i synet på utformingen av og innholdet i landbrukspolitikken. Det vil også vise hvilken utvikling de enkelte partiene ønsker for landbruket framover. På den måten håper vi å tydeliggjøre hvordan den politikken som Regjeringen Stoltenberg II har ført, som vi har beskrevet i dette kapitlet, vil bli fulgt opp de neste fire årene.

På den andre siden er den daglige politikktutformingen preget av maktforholdene mellom partiene, behovet for å inngå kompromiss og bygge allianser, taktiske vurderinger og lignende

forhold. På samme måte reflekterer den overstående ”merittlisten” det landbrukspolitiske arbeidet til en samarbeidsregjering, og er følgelig resultatet av kompromiss inngått innad i regjeringen. Intervjuene gir derimot hver enkelt parti mulighet for å gi sitt syn på landbruket uten å være bundet opp av ulike politiske hensyn.

3 Inge Ryan - SV

Inge Ryan er stortingsrepresentant for SV fra Nord-Trøndelag. På intervju tidspunktet er han parlamentarisk leder og er SVs mest profilerte næringspolitiker. Ryan sitter i Næringskomiteen for SV.

LU: Hva slags landbruk ser SV for seg at Norge skal ha framover?

Ryan: Det aller viktigste er at vi tar vare på matjorda og at vi bruker den til å dyrke mat. Dette er spesielt viktig i en verden der det dyrkes for lite mat. I tillegg er det viktig at vi også sørger for at vi har en matproduksjon som er så miljømessig forsvarlig som mulig. Da tenker jeg spesielt på økologisk mat. Vi har satt et mål om å nå 15 prosent økologisk produksjon. Det er klart at det er et ambisiøst mål, da vi bare har beveget oss fra én til to prosent økologisk produksjon over ganske mange år.

Målet må være mest mulig miljøvennlig produksjon. Det innebærer kortreist mat, økologisk mat og økologisert mat. Det finnes noen mellomledd i produksjonen hvor det er viktig å benytte seg av miljøvennlige innsatsfaktorer. Vi må få ned bruken av en del innsatsfaktorer som ikke er bra for miljøet, for eksempel kunstgjødsel og kraftfôr, og en del sårne ting. Videre har vi gjennom jordbruksoppkjøret flere stimuli, hvor vi kan gjøre det interessant med småskalaproduksjon, økologisk produksjon osv.

Vi har også en utfordring når det gjelder å ivareta matjorda, særlig på Østlandet og rundt byene. Matjorda spises opp av stadige utbyggingsprosjekt. Dette er ikke et så stort problem for distrikts-Norge, men i mer sentrale strøk er det mye god matjord som er under press. For eksempel rundt Stavanger, på Jæren, rundt Trondheimsfjorden, og her på Østlandet er det stort press mot jordbruksarealet. I denne sammenheng må man ha streng regulering og en jordlov som passer på at vi tar vare på matjorda.

LU: Har SV noen tanker om landbruket som energileverandør?

Ryan: Landbruk som energileverandør er jo en sak som har kommet de siste årene, så det er ikke ferdig diskutert. For egen del, så er jeg meget kritisk til at vi skal produsere mat som skal gå til drivstoff. Da har jeg mer sansen for å bruke skog til energiproduksjon.

Jeg var å kikket på et prosjekt med biodrivstoff, hvor man tok i bruk krattsbogen, avfall osv. Dette er produkter som i dag ikke er godt nok utnyttet. Vi har ennå et overskudd av tilvekst, særlig på løvskog, i Norge. Det er her vi må finne løsningen. Å produsere mat, altså produsere drivstoff av mat; det er jeg faktisk sterkt kritisk til – uten at SV har tatt stilling til dette.

Jeg synes ikke det er rett i en tid der vi ser for oss at det faktisk kan bli matmangel, at vi plutselig skal begynne å bruke matjorda til drivstoffproduksjon. Det tror jeg er et feil spor.

LU: Et mål i landbrukspolitikken er at det skal være et aktivt landbruk i hele landet. Er dette noe SV slutter opp om?

Ryan: Vi skal ta vare på den matjorda vi har, og i tillegg kanskje dyrke opp mer enn i dag. Antall bruk har gått ned til under femti tusen, men arealet har ligget stabilt i det samme tidsrommet. Man har faktisk klart litt nydyrking samtidig som man har bygd ned antall bruk. Likevel må vi innse at det i noen tilfeller er nødvendig å ta dyrket jord. Det bygges en vei, eller en skole, og det å da klare å kompensere med tilskudd til nydyrking, det synes jeg er viktig.

På struktursiden kan vi for eksempel se på finnmarkslandbruket hvor det er store gårder. Det er gårder som kan ha tretti melkekyr, og de er like store i dag som de var for ti år siden. Kommer du til områdene i Sogn og Fjordane og Nordland, så er det flere små gårder med besetninger på ti-tolv kyr. Utfordringen ligger i at forskjellige områder i Norge er så ulike, for eksempel forskjellig beitegrunnlag og forskjell på hvor mye areal man har tilgang på. Jeg tror vi fortsatt må ha en variert bruksstruktur. Det er ikke feil at de har større gårder i Finnmark enn i Sogn og Fjordane. Landet er skapt sånn. Det har gjort det naturlig med slike forskjeller. Når det er sagt, hvis vi skal klare å opprettholde produksjonen er det klart vi må ha landbruk i hele landet – absolutt.

LU: Du var inne på at jordbruksarealet har vært stabilt, samtidig som antall bruk har gått ned. Dette med leiejord er jo sentralt i denne sammenheng, hvor står SV mht. leiejord?

Ryan: Det har vært en vanskelig sak for oss i jordbruksoppgjøret nå, fordi dette med leiejord og leiekvoter er litt komplisert. Det er klart at det fortsatt er viktigst at matjorda blir produsert mat på, og at produksjonen holdes oppe. Det står øverst. Det er også kjempeviktig at vi har en bruksstruktur som sørger for at vi bevarer den bosettingen vi har i dag.

For mange kommuner er landbruket fortsatt som en hjørnesteinsbedrift. Større gårder og færre bruk innebærer at en mister det landbruksfaglige miljøet. Da blir spørsmålet om det er interessant å drive gårdsbruk når det er så få igjen. Derfor synes jeg det er viktig at vi har mange som driver med jordbruk, og at det ikke blir for store bruk. Likevel må jeg akseptere det at når noen har et lite småbruk, og legger ned og vil leie bort jorda, så er det et mye bedre alternativ enn at den ligger brakk. Sånn som situasjonen er, må man være positiv til at jorda blir leid ut. Men det er ikke ideelt at du får for stort areal som blir utleid, og at det blir så få bruk igjen. Det kan føre til at det jordbruksfaglige miljøet blir utarmet.

LU: SV har tatt til orde for å innføre en øvre grense for hvor mye støtte et enkelt gårdsbruk kan motta. Kan du fortelle mer om dette?

Ryan: Jeg synes faktisk at det kan bli mer og mer viktig fremover, når vi opplever stadig flere samdrifter og rasjonalisering av bruksstrukturen. Det bør være en øvre grense når du kommer over et visst støttebeløp uten at vi har avklart akkurat hvor denne grensen bør ligge.

LU: Hva er begrunnelsen for å ha en øvre grense?

Ryan: Begrunnelsen er at vi ønsker å ha en spredt bosetning. Vi tror det er bra med mange gårdsbruk i Norge, og da bør ikke tilskuddene stimulere til å danne for store driftsenheter. Da vil ikke drivet mot å bli så stort bli like sterkt, når du vet at grensen ligger på så og så mange hundre tusen i maks støtte per bruk. Det er viktig i et land som Norge å ha en god del gårdsbruk, og vi må ikke ha ordninger som gjør at for mange higer mot å bli store driftsenheter.

LU: Hva tror SV om nivået på overføringene til landbruket i fremtiden?

Ryan: Etter min mening har vi både i fjor og i år hatt gode jordbruksoppgjør. Utfordringen er at inntekter ellers i samfunnet har gått så kraftig opp, at selv om oppgjøret isolert sett er ganske bra, har kostnadene gått opp. I tillegg har gårdbrukere gode muligheter for å tjene godt ved å ta andre typer arbeid. Målet vårt er at landbruket skal ha samme inntektsutvikling som sammenlignbare grupper. Det har vi ikke klart helt, men de to siste oppgjørene har vært lovende. Jeg mener at hvis vi skal beholde matproduksjon i Norge, bør faktisk det være målet; samme nivå som sammenlignbare grupper. Akkurat nå har landbruket sakkett litt akterut, men jeg mener vi er på rett kurs i de to siste oppgjørene.

LU: Ved det siste oppgjøret ble veldig stor andel av oppgjøret tatt ut i pris. Hva tenker du om forholdet pris og overføringer?

Ryan: Jeg synes det er riktig at det tas ut i pris, fordi maten er billig i Norge. Det tror jeg vi må være veldig tydelig på. Norge skal ikke ha for billig mat. Nå bruker vi ca. ti prosent av lønnen til mat, mens mine foreldre brukte over tjue prosent av lønnen sin til mat. Vi skal ikke sikte mot å bli billigst; vi skal bli *best* på mat. Folk skal kjøpe norsk mat og vite at det er kvalitet. Vi kan se til vårt naboland, Sverige, med et mye lavere lønnsnivå. Sammenligner vi hvor mye vi bruker på mat er vi omtrent på svensk nivå, når vi regner med lønnsnivået.

LU: Det har vært en årlig reduksjon i antall jordbruksbedrifter på om lag 5 prosent. Er det ønskelig for SV med en tilsvarende strukturrasjonalisering i fremtiden?

Ryan: Jeg tror nok fortsatt at det vil bli en svak nedgang, men at det vil flate ut. Bare det som har skjedd de siste månedene i verden, med tanke på finanskrisen osv., viser at man må være veldig forsiktig med å spå så mye. Antall gardsbruk vil antagelig vil flate ut en god del, og at vi de neste årene havner et sted mellom 40 og 50 000 bruk. Det tror jeg er realistisk.

LU: Men dere har ikke noe ønske om at det skal langt under dagens nivå?

Ryan: Vi har ikke noe ønske om en reduksjon i antall bruk, men samtidig så tror jeg at det noen plasser kunne være hensiktsmessig. For eksempel hvis to mindre bruk finner ut at det er hensiktsmessig at de samarbeider i en samdrift, særlig i forhold til ferie og fritid, synes jeg det er positivt. Både i forhold til sosialt felleskap; å slippe å være alene så mye i fjøset. Det kan være psykisk tøft å være så mye alene, og hvis en jobber to-tre sammen kan det bli lettere. I den sammenheng har vi noen velferdsordninger i landbruket som også kan forbedres da. De er fortsatt svake i forhold til andre grupper.

Vi ser noen utfordringer, særlig ved generasjonsskifte, med å få samdrifter til å fungere godt. Når andre overtar gården eller gården blir solgt er det ikke alle som ønsker, eller klarer, å fortsette samarbeidet. Dette fører med seg noen utfordringer.

LU: En ny WTO avtale er på trappene, og det er rimelig å anta at matvaresektoren vil bli gjenstand for økt konkurranse. Enkelte har tatt til orde for at landbruket må bli mer konkurransedyktig før dette skjer. Hvordan ser SV på dette?

Ryan: Så lenge jeg har vært med på Stortinget har vi hørt at ”nå kommer det ny WTO-avtale,” men det har jo ikke kommet noen ennå. Jeg vet ikke hvor mange ganger vi har fått beskjed om at ”nå er det dramatisk i forhandlingene,” og så bryter det sammen igjen. Jeg tror nok at det som nå skjer med finanskrisen, og at markedets fortrefelighet nå får seg et tilbakeslag, får betydning. Det man ser er at det kanskje ikke er markedets regler som bør styre alt sammen.

Når det gjelder matproduksjon, så er det et av de områdene hvor man absolutt bør ha politisk styring. Landbruket er den mest politiske næringen vi har. Mat er så viktig at det en del andre dimensjoner enn marked, pris og konkurranse som skal telle. Jeg er ikke så sikker på at de neste WTO-rundene vil resultere i noen avtale. Finanskrisen kan for eksempel slå inn i forhold til tenkningen.

Hvis WTO blir sånn som det lå an i siste runde med de posisjonene som var da, så er det klart at det fører til at man må finne måter å gi landbruket støtte på. Da må man kanskje vise noe

kreativitet, for eksempel de boksene det var snakk om; med grønn og gul og blå boks. Det er nå engang sånn at en må verdsette den betydningen landbruket har i forhold til det å ta vare på kulturlandskap og bosetning. Her finnes det muligheter innen produksjonsuavhengig støtte. Det er viktig at landbruket har en inntekt som gjør at de ikke sakker akterut.

LU: *Hva med produksjonsuavhengig støtte – er det noe SV er villig til å se på?*

Ryan: Ja, absolutt. Jeg er ikke så opptatt av hvilken boks du henter det fra. Det viktige er at landbruket får gode rammevilkår. Som sagt, så har man ikke kommet i mål med WTO-forhandlingene så langt, og jeg er ikke så sikker på at WTO-forhandlingene trenger å bli så ille når vi blir ferdig med en avtale. Spesielt i lys av at det frie markedet har fått en knekk med finanskrisen.

LU: *Så rammevilkårene skal sikres, selv ved en ny WTO-avtale?*

Ryan: Ja, jeg mener det er viktig. Du kan ikke basere norsk landbruk på idealisme. Det må baseres på hva slags matproduksjon Norge skal ha. Vi er bare femti prosent selvforsynt med jordbruksprodukter i dag, og det er et minimum. Det kan skje uventede ting som krig og kriser. Da man opplevde sykdommer som kugalskap og munn- og klovsyke, var det like før man stengte grensene. Disse kunne ha utviklet seg enda verre. Det er klart at vi må ha matproduksjon her i Norge. Skal vi ha det, så må bøndene oppleve at de får en rimelig inntekt.

LU: **Har SV noen formening om hvorvidt man skal beholde odelsloven, eller om den skal forandres?**

Ryan: Hos oss er ikke odelsloven noen stor debatt. Vi har så langt sagt at vi kan ha odelsloven som den er, men jeg ser godt at det er en problemstilling som er verd å diskutere. Jeg mener vi i dag har sikret en kontinuitet i landbruket som er veldig bra. Odelsloven er justert i forhold til likestilling av kjønnene, så det er blitt mer rettferdig på den måten. En ting er at noen kan føle forpliktelse, eller byrden ved å overta en gård, med sterke forventninger til en. Er du odelsgutt skal du liksom overta. Et annet moment er å komme utenifra og overta, mens du ikke har noen arverettigheter. Per i dag synes jeg vi bør ha det som det er, men jeg synes det er et område SV bør problematisere mer.

LU: *Hva med bo- og driveplikten?*

Ryan: Vi mener at vi skal beholde bo- og driveplikten. Det er jo nettopp for å ivareta spredt bosetning. Vi synes det er et veldig viktig instrument i så måte, nettopp for å ivareta spredt bosetning. Avvikling av bo- og driveplikten kan lett føre til at gårdsbruk blir brukt til feriesteder og tilsvarende. Det vil medføre at vi får en avfolkning, rett og slett. Gårdsbrukene

er viktig i mange bygdesamfunn, og det at en har folk på gårdene som bor og driver der, det synes jeg er viktig å ta vare på.

LU: I partiprogrammet (2005 – 2009) peker SV på at det er et problem at lønnsomme bedrifter legges ned, fordi utsiktene for høy profitt er høyere i andre land. Kan du fortelle mer om dette og SV sitt ståsted mht. utenlandsk bearbeiding?

Ryan: Jeg synes det er vanskelig. Den store kostnaden i Norge i dag er arbeidskraft, og slik må det være i et velferdsland som Norge. Å gjøre noe med det er vanskelig. Man vil hele tiden prøve å kompensere med bedre teknologi og bedre logistikk, og det er vi kjempeflink på.

Jeg synes for eksempel det er synd at Synnøve Finden vurderer å starte med produksjon av ost i Baltikum, i forhold til at vi bør holde arbeidsplassene her. Landbruket har en utfordring her, både når det gjelder kjøtt-, melk- og eggproduksjon. Det har vært en betydelig sentralisering, og har etter hvert blitt svære enheter. Jeg tror ikke det er mye mer å hente på rasjonalisering av driften. Dette gjør det til en kjempeutfordring. Man må prøve med vanlig distriktpolitikk; å legge til rette for at bedrifter får støtteordninger, både ved investering og differensiert arbeidsgiveravgift. Det finnes altså en del ordninger man forsøker å kompensere med, men så er vi jo knyttet opp mot internasjonalt regelverk, særlig EØS-avtalen, som gjør at vi ikke har frihet til å gjøre hva vi vil.

Norge mistet differensiert arbeidsgiveravgift som virkemiddel et par år på grunn av dette regelverket, og så fikk vi det heldigvis tilbake igjen. En bedrift i Nord-Norge har null arbeidsgiveravgift og det gjør igjen at arbeidskraften blir billigere der. Jeg mener at dette er en utfordring, ikke bare for næringsmiddelindustrien, men for alle norske arbeidsplasser; hvordan vi klarer å stimulere til å beholde arbeidsplassene her i landet. Det er viktig å drive en aktiv distriktpolitikk, og finne virkemidler på investering og drift som er lov innenfor det regelverket som er.

LU: Du var kort inne på dette med utenlandsk bearbeiding; kan du begrunne behovet for kvoter? Hvorfor skal man begrense utenlandsk bearbeiding?

Ryan: For det første er det urasjonelt for landet å flytte produksjonen vekk. Vi er ikke begeistret for disse kvotene – overhodet ikke. Poenget er at man bruker norske råvarer til å skape norsk næringsmiddelindustri. Koblingen mellom landbruk og næringsmiddelindustri er viktig, både for arbeidsplasser og næring i hele landet. Fri utenlandsk bearbeiding ville undergrave det prinsippet. I tillegg er det en miljømessig side. Alle skjønner at det er ufornuftig fra et miljøperspektiv at man sender norske varer til utlandet for å bearbeide dem, og så tilbake hit igjen.

LU: Hvordan stiller SV seg til markedsordningene?

Ryan: Vi er veldig for markedsregulering. Det har vi vært hele tiden. Vi er også kritisk til at markedsordningene på fjørfe ble avvikler. Det som er under press akkurat nå er gris. Som jeg sier, landbruket i Norge er den mest politiske næringen vi har, og markedsordningen er et av de viktigste politiske instrumentene. Vi ser i dag at det kommer kyllingfjøs opp overalt, og utviklingen er litt ute av kontroll, etter min mening.

På melkesiden og kjøtt siden for øvrig, sånn som jeg ser det nå, er jeg kritisk til at man skal fjerne markedsordningene. Det å gjøre noe med markedsordningene, kommer jo som en følge med problemene med WTO-taket.

Vi må argumentere for at ethvert land har rett til å ha en egen matproduksjon og å sørge for at man er selvforsynt med mat. Det er store forskjeller innenfor landets grenser og mellom land. Nederland er skapt som Nederland, og Norge er skapt som Norge. Her i Norge har vi et jordbruk over hele landet, selv om det enkelte plasser, som innerst i Sognefjorden, er det marginale vilkår for jordbruk. Andre plasser, som Jæren, er det gode vilkår. Vi er opptatt at vi skal ta vare på den matjorda som er, og utvikle den. Hvis vi tar bort styringen og får fri konkurranse, så vet vi at store deler av norsk matproduksjon vil forsvinne fordi bønder ikke lenger finner det interessant å fortsette driften. Det er klart at da må vi ha noen instrumenter og virkemidler for å styre, slik at vi kan ta vare på matproduksjonen.

Jeg tror forøvrig at argumentene for å tenke politisk styring over samfunnsutviklingen har fått betydelig mer tyngde de siste månedene, som følge av finanskrisen. Snart er det bare Fremskrittspartiet som ikke har snakket om at det er viktig med politisk styring. Jeg tror at mulighetene for å nå frem er bedre nå enn de var for et år siden.

LU: Avslutningsvis: Hva tenker du er den største utfordringen for norsk landbruk i tiden fremover?

Ryan: Jeg er faktisk optimistisk i forhold til norsk landbruk i tiden fremover. Jeg tror det er en trend som slår igjennom nå, at det blir mer kult igjen å komme ut på landsbygda, og at en kan bli litt mindre opptatt av higen etter stadig større båt og stadig større hytte osv., denne veldig materialistiske tenkningen. Jeg er også optimistisk, i forhold til det at jeg tror at folk vil verdsette bondens yrke.

Det gjøres veldig mye nå om dagen, for eksempel Bondens marked. Jeg opplever mer bevissthet i blant folk flest til at maten er trygg. For eksempel når kjedene bestemmer seg for å selge økologisk mat, så har vi ikke sjanse i havet på å produsere nok. Etterspørselen etter økologisk mat viste seg å være enorm, da de begynte med reklame for det. Det tror jeg

forteller oss at folk blir mer og mer bevisst på at de vil ha trygg norskprodusert mat. Dermed tror jeg vi også kan ta ut mer på pris etter hvert. Dette gir grunn til å være optimistisk.

Den største utfordringen tror jeg nok er rekrutteringen, spesielt siden det er mangel på arbeidskraft ellers i samfunnet. En annen utfordring er den sosiale dumpinga som er i ferd med å foregå i grønn sektor. Det bekymrer meg. Fagbevegelsen har vært veldig flink å ta vare på arbeidere på anleggsarbeidsplasser og fabrikker, og på den måten bidratt til å begrense sosial dumping. I landbruket har ikke fagbevegelsen noen plass i den forstand. Så det er viktig å sørge for en bevisstgjøring i forhold til sosial dumping, også innenfor jordbruket.

Det viktigste er likevel å få rekruttering; folk som skal overta gårdsbrukene. Det er en stor utfordring. Men jeg er ikke pessimistisk på det. Jeg sier ikke at det er en umulig utfordring, men da må vi ha inntekter som er sammenlignbare med andre. Og enda flere sosiale ordninger med ferie og fritid.

4 Ola Borten Moe - SP

Ola Borten Moe representerer Sør-Trøndelag Senterparti på stortinget i perioden 2005-2009. Borten Moe og er leder i Næringskomiteen.

LU: Hvilken rolle mener du landbruket utover ordinært næringsliv?

Borten Moe: Landbruket har åpenbart en rolle utover det som går på de rene næringsaspektene. For det første er det matproduksjon det er snakk om. Mat er noe vi har bruk for; som alle samfunn har bruk for. Det stiller landbruket i en spesiell posisjon allerede der. Jeg har jo også lyst å peke på at landbruket er en betydelig kulturbærer, i forhold til bosetning; pleie av kulturlandskap; distriktpolitikk og miljøhensyn.

Landbruket leverer ganske godt på alle disse områdene etter mitt skjønn. Selv om landbrukets antall utøvere har gått betydelig ned over lang tid, er jeg vel av den oppfatningen at den relative betydningen til næringen ikke har blitt redusert tilsvarende. Selv om sysselsettingen går ned, og andel av verdiskapningen i brutto nasjonalprodukt går ned, er ikke landbruket noen mindre viktig næring nå enn den var for 10 eller 20 år siden.

LU: Hva tror du vil skje med nivået på overføringene til landbruket i fremtiden?

Borten Moe: Det er tre pilarer i landbrukets inntekter: Det man tar ut på pris, verdien av tollvernet, og de direkte overføringene over statsbudsjettet. Det er jo ikke bare Stortinget som avgjør miksen på dette. Blant annet er det mye som tyder på at en WTO-avtale kan komme til å få betydning for hvor store markedsinntekter landbruket er i stand til å ta ut. Og ikke minst hvor effektivt tollvernet kan være. Da vil det i så fall være vårt utgangspunkt at man er nødt til å kompensere med direkte overføringer over statsbudsjettet. Det har man selvsagt fremdeles anledning til, men det er ikke noe mål i seg selv for oss at vi skal øke støtten over statsbudsjettet.

Jeg mener også at det er viktig at du har et prisenivå på mat i Norge, som gjenspeiler at vi faktisk bor i et høykostland. Mat skal ikke være gratis, og når man har sett de siste års tall på hvor mye mat vi faktisk kaster i Norge, er det mye som tyder på at maten er blitt billig nok. Vi er vel et av de landene som jobber minst for den maten vi trenger. Så jeg er ikke den som er redd for å ta ut mer på pris, hvis muligheten byr seg.

LU: I jordbruksavtalen 2008 ble mye av økningen tatt ut på pris. Var Senterpartiet fornøyd med denne prioriteringen?

Borten Moe: Du vil nok finne delte meninger om det. For min egen del synes jeg det var rett at mye ble tatt ut på pris. Jeg synes også det er prinsipielt riktig at man ved de

justeringsforhandlingene som høyst sannsynlig kommer, har en målsetning om å ta ut på pris. Det man skal kompensere for er økte kostnader, og økte kostnader slår inn mer jo større du driver. En som driver stort med korn har behov for betydelig mer kunstgjødsel enn en som driver med 40 mål og sau. Derfor er det ikke jeg som problematiserer mest, at vi bruker prisen for å ta ut økt lønnsomhet i næringen. Det lever jeg svært godt med.

LU: Hvor står Senterpartiet når det gjelder produksjonsuavhengig støtte?

Borten Moe: Noe av den produksjonsuavhengige støtten mener jeg er effektiv og målrettet og fungerer godt, for eksempel arealtilskuddet. Det er etablert en slags jungel i det her produksjonsuavhengige støtteapparatet, som det etter mitt skjønn bør stilles mye større spørsmålstegn ved i fremtiden. Transaksjonskostnaden er svært høy. Det ble anslått at på noen ordninger, som Smil-ordningene, kan det være opptil 60 prosent. Det er det umulig å forsvare. Jeg er ingen tilhenger av Smil-ordningen eller at den forvaltes lokalt.

Jeg oppfatter ikke at bildet er helt entydig. Noen produksjonsuavhengige tilskudd fungerer jo rimelig greit. Andre synes jeg det er grunn til å sette spørsmålstegn ved, og da er det kanskje sånn at Smil-midlene og arealtilskuddet opererer i hver sin ende av skalaen. Arealtilskuddet har ikke jeg noe problem med å forsvare. Smil-midlene har jeg litt større problem med. Produksjonsuavhengig støtte er jo sannsynligvis det virkemiddelet vi har å spille på i fremtiden, og det er jo da helt meningsløst å fraskrive seg det fordi man prinsipielt er uenig i det. Da får man heller bruke det og gjøre det så godt som mulig, tenker jeg.

LU: Hva tror du om strukturrasjonalisering av landbruket i årene fremover?

Borten Moe: Jeg tror at reduksjonen kommer til å flate ut, og det har vi sett tydelige tegn på. Jeg tror det er en kombinasjon av at det har vært oppgjør som har bedret lønnsomheten signifikant, og at du nå får uro i finansmarkedene og i realøkonomien. Det er sånn at i perioder med sterk økonomisk vekst eskalerer avskallingen fra primærnæringene. Sentraliseringen øker, men litt lavere takt der. Med mindre press i økonomien er det erfaringsmessig grunn til å tro at det roer seg litt.

Men at strukturrasjonaliseringen kommer til å fortsette innenfor norsk landbruk, tror jeg på. Om ikke annet, så på grunn av teknologisk utvikling. Nå er melkeroboten på full fart inn i norsk melkeproduksjon. Den kommer til å revolusjonere den, og sånn er det. Man kan jo mene så mye man vil om melkeroboten, men at den er kommet for å bli, det er jeg helt sikker på. Den kommer sikkert til å prege norsk melkeproduksjon på sikt like heftig som melkemaskinen gjorde i sin tid, da den kom på 50-tallet.

Også innenfor andre produksjoner gjør man store teknologiske fremskritt som åpenbart kommer til å få strukturelle konsekvenser. Likevel skjer det et skifte. I hvert fall den siste

tiden har det skjedd endring i forholdet mellom arbeid og kapital. En kapitaliserer landbruket på en helt annen måte enn tidligere. Det krever inntjening og lønnsomhet, og at du tar ut skalafordelene slik at du skal kunne klare å forsvare investeringene.

LU: Hvordan ser du på de geografiske konsekvensene av strukturrasjonaliseringen?

Borten Moe: Det er interessant. Det er noe jeg mener er et stort paradoks og en av de store utfordringene for landbrukspolitikken. Jeg mener vi ser at vi får mye av strukturendringen geografisk på de plassene vi ikke burde hatt dem. Man er nå i ferd med å sentralisere produksjonen til de beste landbruksområdene, i Trøndelag, på Østlandet og Jæren. Vi ser at i mange andre distrikter sliter man. Nord-Norge sliter, men det er en del plasser der det går rimelig greit. Det marginale landbruket i distriktene sliter ofte og har utfordringer som dagens landbrukspolitikk ikke har klart å gi et tydelig svar på. I hvert fall hvis man ønsker å opprettholde produksjonen og driften over tid.

LU: Hvordan kan man oppnå en balansert geografisk utvikling?

Borten Moe: Jeg tror at hvis man er nødt til å ha en enda sterkere differensiering av landbrukspolitikken og en enda tøffere virkemiddelbruk. Jeg tror også at man i de marginale områdene åpenbart har behov for tilpasninger. Det er jo mye småbruk. Det er nok også behov for en restrukturering av næringen, fordi det kommer heller ikke til å være 15-25 sauer i kombinasjon med et eller annet "annet" i fremtiden. En må ha noe strukturtenkning som gjør at en kan ta i bruk arealene men drive noe større enn det man har gjort. Det som har skjedd mange plasser er at; istedenfor at noen satser videre, så slutter alle. Det er ikke et miljø, og det er ingen, eller veldig få, som satser.

Når jeg sier at vi må differensiere politikken sterkere tror jeg at vi i enda sterkere grad enn det vi har gjort til i dag, er nødt til å kompensere for avstander og andre ulemper distriktslandbruket har. Jeg synes at vi ved de siste landbruksoppkjørene har hatt en veldig god profil på størrelsen på rammen til jordbruket, og vært dyktig til å legge på i bunnen. Men jeg tror altså at vi i tillegg er nødt til å ta innover oss det at det ikke har vært nok til å endre vesentlig på det store bildet.

LU: Hvordan ser Senterpartiet på konsekvensene av en mulig ny WTO avtale, mht. muligheten for at landbruket blir gjenstand for økt konkurranse?

Borten Moe: Våre politiske motstandere ynder jo å fremstille landbruket som en næring der veldig lite skjer, som er lite omstillingsvillig, er redd for å ta i bruk nye virkemidler, og som ikke forholder seg til økonomiske lover som alle andre. WTO- og handelsargumentasjonen blir brukt i en slik kontekst. Jeg er ikke enig i dette. Landbruket har gjennomgått voldsomme forandringer. Egentlig ikke så store forandringer nå, men vi har i hvert fall ikke noe behov for

å puffe på enda hardere for å få enda kjappere forandringer. En enda raskere strukturrasjonalisering enn det vi allerede har, mener jeg er uforsvarlig. Ikke bare i forhold til matproduksjonen, men også i forhold til hvordan dette landet er skrudd sammen og hvordan det ser ut. Hvordan det virker kulturelt og sosiologisk.

Når det er sagt, så ville det jo vært uansvarlig av norske myndigheter å late som om WTO og økt internasjonal konkurranse er et element som ikke eksisterer og som heller aldri vil komme til å eksistere. Derfor må vi ha en landbrukspolitikk som er bærekraftig og som er rigget slik at vi er i stand til å ta denne utfordringen. Det mener jeg vi gjør i rimelig grad. Jeg tror også at både myndighetene og ikke minst landbrukets egne organisasjoner, og samvirke, etter mitt skjønn kunne vært noe mer offensiv identifisert på å tilpasse seg marked, produkt, produksjonsmåter og i tenkning, som står seg mye sterkere innenfor et eventuelt annet regime.

LU: Frp har tatt til orde for at man skal erobre eksportmarkedet med nisjeprodukter. Hva mener du om denne tilnærmingen?

Borten Moe: Jeg tror at man må ha forståelse for at hjemmemarkedet er uhyre viktig for norsk landbruk, og det må vi ha kontroll på. Når det er sagt, tror jeg det ligger noen muligheter for norsk landbruk i en del markedssegment internasjonalt, et segment som er villig til å betale. Ser man litt stort på det, er norsk landbruk egentlig en nisjeprodusent. Man har en struktur, en topografi, et klima, et miljø som gjør oss forholdsvis spesiell. Vi har en del kvaliteter som ikke mange andre har.

Vi kommer aldri til å kunne konkurrere med danskene på å selge billig fleesk, eller med russerne på å lage billig korn, men vi kan klare å lage produkter som finner et internasjonalt marked. Dette er Jarlsberg et godt eksempel på, og jeg tror vi kan komme til å finne flere. Vi skal ikke ta en veldig stor andel av et forholdsvis begrenset internasjonalt marked, før du sysselsetter ganske mange norske bønder. Det er ikke snakk om å erobre verden, det er snakk om å få en stortå innenfor.

LU: Hva mener Senterpartiet om hypotesen at du kan kjøpe maten du trenger internasjonalt ved eventuell krise eller krig.

Borten Moe: Dette er jo Hegnars og VGs store mantra. Det har vært befriende stille fra den kanten nå det siste året. Det er fordi det har gått opp for enhver at det ikke nødvendigvis er slik. Det er ikke nødvendigvis sånn at det er billig mat å få kjøpt en annen plass, og i hvert fall ikke i en verden som får stadig flere folk, mer kjøpekraft og andre matvaner. Det vi så for et halvt år siden (2008) var at de internasjonale prisene til dels var høyere enn de norske.

Jeg mener også at vi sannsynligvis i fremtiden kommer til å få et bilde der akkurat de tingene vi vektlegger, selvforsyning, den moralske retten og plikten man har til å forsyne

befolkningen i så stor grad som mulig, blir vektlagt på en helt annen måte en tidligere. Det er vel derfor det har vært stille fra den fronten i det siste. Matproduksjon er jo en langsiktig næring. Det er mulig å bygge det ned ganske fort. Men har du først gjort det, tar det lang tid å få det på plass igjen. Det er mer eller mindre et av de slagene jeg regner med sann halvveis seier på. Jeg tror det er en stund til vi får høre det mantraet igjen.

LU: Hvordan ser Senterpartiet på odelsloven og hvordan vil Senterpartiet bidra til rekruttering i næringen?

Borten Moe: Odelsloven er vi nødt til å beholde. Jeg synes den fungerer rimelig greit i praksis. I tillegg er den jo et slags vern mot spekulasjonskapitalismen i sine mest outrerte utslag. Men det er ingen tvil om at landbruket har hatt godt av å fremstå som mer åpent, slik at det har vært mulig for flere å kjøpe seg gårder og komme inn i næringen. Det som er en diskusjon i Senterpartiet nå, er ikke om odelsloven, men det går på prisreguleringsregimet innenfor konsesjonslovgivningen, der jeg blant annet har tatt til orde for en friere prisfastsettelse. I tillegg må det være med sterk personlig boplikt og odelslov, rett og slett for å få et større utbud av landbrukseiendommer, og gjennom det gjøre det mulig for flere som ønsker å drive i landbruket.

LU: Det er jo et problem for enkelte at hvis man kjøper landbrukseiendom til en gitt pris, så kan en med odel komme tilbake og ta over gården for landbrukstakst.

Borten Moe: Jeg mener praktiseringen av odelsloven begynner å bli overkommelig. Før var det sånn at en kunne kom etter tretti år og gjøre hevd på gården.. Nå er det tross alt nede i ett år, og det er en debatt på om man skal senke det ytterligere. De fleste som kjøper seg gård tar seg bryderiet med å sjekke opp odelsrekkefølgen, og finner ut om det er noen som kunne tenke seg å ta over bruket.

Et av problemene er at veldig mange velger å ikke selge fordi de ikke får noe igjen for det. I tillegg er det jo vanskelig å finansiere en del landbrukseiendommer nettopp fordi også bankene vet at her får du ikke igjen for investeringene. Du bygger deg kanskje et fjøs til fem millioner, og så øker ikke verdien på gården din mer enn en brøkdel av det.

Vi har over 200 000 landbrukseiendommer, hvor 48 000 er i drift. På mange plasser er mye over halvparten av den totale jorda leiejord. Den andelen beveger seg stadig gal vei. Det er ingen som tror at den andelen kommer til å synke i fremtiden. Jeg tror at hvis man ønsker å gjøre noe med leiejordsproblematikken; det vil si at de som driver jorda også skal eie den, så er vi nødt til å se på jordloven, og løse opp i delingsforbudet. Vi må rett og slett skape et marked for omsetning av jord. Inntrykket mitt er vel at de fleste har konkludert med at mye leiejord er det minste ondet.

LU: Det er stadig vekk press på liberalisering i tilknytning til utenlandsk bearbeiding. Hvordan stiller Senterpartiet seg til dette?

Borten Moe: Vi er ikke noe glad i det. I forbindelse med artikkel 19-forhandlingene står det at det skal være balanserte forhandlinger, noe det så langt ikke har vært. Det har bestandig vært vi som har gitt veldig mye mer enn det vi har fått. Jeg ser ingen grunn til at vi skal være noe pådriver i forhold til å svekke konkurransekraften til norsk næringsmiddelindustri. Den norske primærproduksjonen og næringsmiddelindustrien er i samme båt, i mitt hode. Jeg blir like overrasket hver gang når næringsmiddelindustrien av og til kommer med noen sleivspark til det norske primærlandbruket, og begynner å klage over høye priser og høyt tollvern. Jeg tror de kommer til å få et like tøft møte med den internasjonale konkurransen som primærnæringa eventuelt kommer til å få.

LU: Hva slags planer har Senterpartiet for å sikre næringsmiddelindustrien tilgang på norske råvarer til konkurransedyktige priser, uten at det skal gå ut over matkvalitet og miljøhensyn?

Borten Moe: Næringsmiddelindustrien skal, i likhet med norsk landbruk, først og fremst konkurrere med seg selv på det norske markedet. Samtidig er de nødt til å drive så effektivt som overhodet mulig. Det skjer store strukturendringer i næringsmiddelindustrien, og det tror jeg vi bare er nødt til å akseptere. Det virker også som om det er mye større aksept for dette nå, enn det har vært tidligere. Før så ble det veldig mye bråk av da for eksempel Tine rasjonaliserte driften, men de siste rundene har jo nærmest gått upåaktet hen.

LU: Er det rimelig å anta at den strukturrasjonaliseringen som skjer i næringsmiddelindustrien vil fortsette?

Borten Moe: Det er grenser knyttet til transporttid på dyr, dyrevelferd og den type ting, som du selvsagt er nødt til å overholde. For meieriprodukter går det en grense på hvor mye melk det er lønnsomt å kjøre over hvor lange avstander. Jeg tror det er helt rett at man tar nødvendige grep så tidlig som mulig, for å ha en industri som er så effektiv som mulig.

Jeg mener at det åpner seg muligheter i andre enden av skalaen. Innenfor nisjene er litt av utfordringen at veldig mange av nisjeprodusentene blir for små. De er så små at de ikke blir leveringsdyktig i et litt større marked. Det var Sponheim som yndet å sammenligne oss med Toscana og skinkeland. Det er klart at når du ser hvordan italienerne produserer skinke, så er det ikke mye som minner om norske stabbur og 20 kilo i året. Det er forholdsvis heftig, og her har kanskje de norske nisjeprodusentene noe å strekke seg etter.

LU: Hva tenker Senterpartiet om posisjonen til markedsordningene i dag, og hva en kan tenke seg for markedsordninger fremover.

Borten Moe: I 2008, da vi hadde høyere internasjonale priser enn i Norge, fikk vi med en gang et voldsomt press om at nå må vi kvitte oss med markedsordningene. Hvis man tror at man får et betydelig høyere prisleie på mat internasjonalt, trenger det jo ikke være dramatisk å gjøre endringer i markedsordningene. Hvis man tror at prisene går i dass igjen, som de delvis har gjort i høst, vil jeg si det er en betydelig større utfordring å angripe markedsordningene. Ordningene er skrudd sammen slik at vi ikke klarer å komme i mål innenfor gul boks i WTO på de forpliktelsene vi allerede har, uten å gjøre grep på markedsordningene. Dermed har vi avskjært landbruket fra å ta ut mer på pris, og det kan vi heller ikke leve med.

LU: Hva tenker du om Høyres forslag om å ta svin ut av markedsordningene?

Borten Moe: Jeg tror vi må huske at Høyres forslag om å ta svin ut av markedsordningene ikke var for at vi skulle få mer plass til å øke andre, som ville vært vår tenkning. Vi ville ha gjort det for å skape rom for å styrke de resterende markedsordningene. Høyre fremmer jo dette som ideologisk demonstrasjonsforslag uten å tenke noe videre over hvilke konsekvenser det får for næringen.

Det er en vanskelig debatt, og jeg vil advare de som tror at denne gjennomgangen som nå skjer kommer til å være noen gratisbillett til økt lønnsomhet og høyere priser. Jeg tror tvert imot at, i den grad en får økte muligheter til å ta ut mer på pris, vil vi være nødt til å betale for det gjennom økt usikkerhet og dårligere sikkerhetsnett. Det utføres en gjennomgang på dette nå, som kommer til å beskrive handlingsrommet. Resultatet av denne gjennomgangen er viktig, og vil være avgjørende for hvilke virkemidler det kommer til å være mulig å bruke. Det er lov å håpe på at du klarer å få på plass virkemidler som er tilstrekkelig. Det arbeidet som pågår nå er sannsynligvis en av de største omleggingene i norsk landbrukspolitikk på veldig lenge, hvis det blir noe av.

LU: Hvilke hovedutfordringer og muligheter du ser for deg for landbruket fremover?

Borten Moe: Jeg tror at landbruket fremover fremdeles kommer til å være viktig. Dette er heldigvis en næring som har stor oppslutning i befolkningen. Jeg tror det blir viktig å sørge for å bevare den støtten i opinionen. Landbruket er derfor nødt til å være proaktiv innenfor dyrevelferd, miljø og klima. Næringen må fremstå som en del av løsningen på utfordringene, og ikke som problemet.

Når man begynner å diskutere fargen på kjøttet har du tapt litt. Man må sørge for at man manøvrerer seg i et landskap som gjør at en ikke havner *der*. Jeg mener det er viktig for myndighetene og næringen å sammen utforme en politikk som gjør at vi fremdeles har et aktivt landbruk over hele landet. Vi må fortsette å bruke de ressursene som Norge har til å

produsere mat, i vid forstand, og ikke bare på de beste områdene i Trøndelag, på Jæren og Østlandet.

Dette er grunnleggende for å underbygge den legitimiteten landbruket har, med hensyn til bosetting, sysselsetting og verdiskapning i distriktene. Landbruket er også nødvendig for å opprettholde et levende kulturlandskap og av å levere en del av de verdiene som er noe mer enn den rene matproduksjonen. For å klare dette må vi ha en lønnsomhetsutvikling i næringen, som gjør at bonden både får foretatt nødvendig investeringer og ikke minst sikre rekruttering til næringen. Uten lønnsomhet kommer produksjonsapparatet til å forfalle, og så er det ingen som kommer til å gidde å begynne med det. Lønnsomheten må være god nok! Den må være bra!

5 Hans Frode Asmyhr - FrP

Hans Frode Asmyhr er stortingsrepresentant for Akershus Fremskrittsparti. Asmyhr sitter i næringskomiteen for Fremskrittspartiet.

LU: Hvilken filosofi og visjon har Fremskrittspartiet for landbruket?

Asmyhr: Fremskrittspartiet ønsker en landbrukspolitikk der man går fra politisk styring over til å anse bonden som en selvstendig næringsdrivende på lik linje med andre småbedriftsledere og småbedriftseiere. En landbrukspolitikk hvor dette skal realiseres krever radikale endringer på flere områder. Det betyr at bonden i større grad må frigjøres fra offentlig styring. Det skal også gjøre at han for eksempel skal få et enklere regelverk å forholde seg til.

I tillegg er det viktig å påpeke at hovedoppgaven til norsk landbruk er å produsere god og trygg mat med et stort mangfold i utvalg.

LU: Hva mener Fremskrittspartiet om landbrukets rolle i å ivareta kulturlandskap og sikre bosetning i distriktene?

Asmyhr: Bondens hovedrolle er å produsere god, sunn og trygg mat. Dette med kulturlandskap er en bieffekt som også er viktig. Hovedfokuset skal likevel være på matproduksjon, ikke på at bonden skal være en samfunnsgartner. Det er klart at man har virkemidler som skal bidra til at den rollen også oppfylles, men vi må legge til rette for at bonden kan drive et jordbruk hvor han produserer noe. Det er det som er hovedmålet.

LU: Fremskrittspartiet har foreslått et kutt på 6,3 milliard. Kan du fortelle litt mer om dette?

Asmyhr: Det er et signal om at vi ønsker en betydelig omlegging av landbruket. Nå har aldri Fremskrittspartiet foreslått å fjerne all støtte til landbruket, sånn som noen tror. Det som står i partiprogrammet er at støtteordningsreguleringen gradvis må reduseres, eventuelt kombineres med kompensasjonsordninger, som i en periode støtter dem som på en negativ måte blir vesentlig berørt av endringene i landbrukspolitikken.

Det er lett å se bare på tallet 6,3 milliarder. Vi legger også inn 1 milliard kroner til omstillingstiltak som skal bidra til å få frem nye næringer i landbruket. Vi foreslår også en rekke strukturelle endringer som vi mener skal bidra positivt, også på inntektssiden til bonden.

I tillegg foreslår Fremskrittspartiet rundt 20 milliarder i skatte- og avgiftslettelser i vårt alternative statsbudsjett, som også vil komme bonden til gode. Vi er også villig til å gå inn og se på betydelige avgifts- og skattelettelser for bonden, men så langt har vi blitt nedstemt i forsøk på å få frem hvilke særavgifter og skatter bonden er ilagt.

Jeg tror at det i overskuelig fremtid vil være overføringer til det norske landbruket, og at uansett hvem som styrer, tror jeg at overføringene reelt sett vil gå ned. Det så vi ved jordbruksoppgjør i 2008, hvor budsjettstøtten ble mindre. Vi kommer til å jobbe for at overføringene til landbruket går ned, så får vi se om tjue år hva nivået er da. Dette må også sees i forhold til annen samfunnsutvikling.

LU: I det siste jordbruksoppgjøret ble veldig mye av inntektsutviklingen tatt ut på pris. Mener du det er en riktig utvikling?

Asmyhr: La meg først si at vi er imot systemet med jordbruksoppgjør og systemet med målpriser, fordi man der fastsetter en pris politisk. Jeg mener at bondens inntekter må komme på to områder fremover. Det er på pris i markedet, men det er også på samarbeid om rasjonelle løsninger og regelverkskutt. Det greit med det prisnivået vi har i dag, så lenge det er en del av et fungerende marked. Ikke sånn som i dag, hvor man setter markedet ut av spill.

Jeg mener også at det norske landbruket må bli flinkere til å ta ut høyere pris på det forbrukeren er villig til å betale mer for. Det er ikke gitt at forbrukerne er villig til å betale mer for en kilo kjøttdeig, men at han kan være villig til å betale en del ekstra kroner for produkter som er foredlet, spesielle produkter, spesialiteter, osv. Der tror jeg landbruket ikke har vært flinke nok, og der tror jeg man kan ta ut mye mer.

LU: Hvordan stiller partiet seg til produksjonsuavhengig støtte?

Asmyhr: For det første er vi avhengig av produksjonsuavhengig støtte i forhold til WTO, og for det annet mener jeg at alle forstyrrelser på pris må tas bort. Det betyr at jeg tror dette med arealstøtte og grønn støtte er en riktig vei å gå. Selvfølgelig må det ikke få et omfang som gjør at bonden glemmer at han skal produsere.

EU har satt i gang prosjekter for å forenkle dette. Det tror jeg vi også må se etter; å gjøre det minst mulig byråkratisk. Vi må ha en type støtte som er enkel å administrere. Det tror jeg er viktig.

LU: Frp har tatt til orde for endringer i forhandlingsinstituttet mellom landbruket og staten, kan du fortelle mer om dette?

Asmyhr: Vi ønsker å fjerne jordbruksforhandlingene og jordbruksavtalen. Det er et arbeid vi kommer til å stå for, også hvis vi skulle komme i regjering. Det å fjerne jordbruksforhandlingene betyr jo ikke at overføringene til landbruk blir borte. Vi ønsker å behandle landbruket på lik linje med alle andre næringer i budsjettbehandlingen. Det betyr at jordbrukets organisasjoner kommer inn til Stortinget på høsten, i budsjettforhandlingene, og legger frem sitt syn. Jeg er ikke så sikker på om det vil medføre den helt store forskjellen i resultat, men denne seansen på våren med forhandlingene blir borte. Stortinget har vist en evne til å høre på de som kommer inn på høring.

LU: Det vært en årlig reduksjon i antall jordbruksbedrifter på om lag 5 prosent. Hva mener/forventer FrP omkring strukturrasjonalisering i fremtiden?

Asmyhr: Jeg ser at den bremses litt mer nå i år. Det er for så vidt naturlig, ettersom det blir færre enheter. Jeg tror at denne strukturendringen bare kommer til å fortsette. I en del produksjoner kommer den fortsatt til å bli ganske sterk, fordi regelverket i dag ikke er tilpasset de løsningene mange bønder vil ha.

Det går for eksempel på dette med bygging av nytt fjøs i dag, hvis du skal modernisere og øke kapasiteten for å bedre lønnsomheten. Det får du ikke til med normal besetning med ku i dag. Da må du inn i samdriftsløsninger. Samdriftsløsninger kommer til å rasjonalisere melkeproduksjonen betydelig fremover. Jeg kan jo ikke si noe om hvor mange enheter det vil være om ti år, men det vil være betydelig færre enn det er i dag.

LU: Er det en ønsket utvikling?

Asmyhr: Jeg tror ikke vi skal se så mye på tallene. Jeg tror det viktige er at vi holder produksjonsvolumet oppe, at de som er i næringen får et greit økonomisk utbytte av det og at vi får enheter som kan tåle den konkurransen som vil komme.

LU: Hva mener FrP om behovet for å ha et landbruk i hele landet.

Asmyhr: Jeg mener at vi ikke kan se på geografi. Vi bør legge opp til omstruktureringer i støttesystemet som gjør at for eksempel jordbruket i Sogn kan få noe omstillingsstøtte til å bli mer aktiv i forhold til andre typer produksjoner. Dette gjelder for eksempel overgang fra ren melkeproduksjon til utnyttelse av nærhet til turistnæring. Jeg tror vi i fremtiden vil få et mer todelt landbruk i forhold til at du får store enheter, med volumproduksjon, innenfor en del driftsformer.

Jeg tror vi får et mer spesialisert jordbruk på nye næringer; utnyttelse av lokal matproduksjon, turistnæring, osv. Jeg tror at utviklingen som har vært til i dag viser at flere politiske virkemidler ikke greier å stoppe strukturutvikling uansett. I dag er det så mange virkemidler som egentlig skulle bremset strukturutviklingen ganske mye, men det ser ikke ut som det virker. Jeg synes ikke det virker godt nok i forhold til hensiktene.

LU: Med ny WTO-avtale på trappene er det rimelig å anta at jordbruket vil bli gjenstand for økt konkurranse, hvor blant andre Fremskrittspartiet har tatt til orde for at vi må være litt føre var, mht. konkurransekraft i landbruket. Kan du utdype det?

Asmyhr: Ja, jeg mener at Norge må jobbe for at det kommer en WTO-avtale så fort som mulig, og at vi må jobbe for å få ned handelshindringer i verdenshandelen. Vi mener at handelshindringer er med på å forstyrre verdenshandelen, og at Norge bør bidra til å redusere slike forstyrrelser. Det tror jeg også Norge gjør. Det er åpenbart da at Norge må gi mye på jordbruk, og at det vil bli færre handelshindringer inn til Norge.

Da mener jeg det er for seint å sitte og vente til den dagen avtalen er undertegnet. Vi må legge inn virkemidler allerede nå, for å gjøre dette så lite smertefullt som mulig. Nå har vi alle muligheter til å tilpasse oss. Vi må være ærlige i forhold til jordbruket, og si at her vil det komme store endringer.

LU: Hva mener FrP om at man benytter areal som ellers kunne vært brukt til matproduksjon til produksjon av energivekster?

Asmyhr: Vi mener at bioenergi er positivt, og at vi bør satse mest på annengenerasjons biodrivstoffenergi fra skogen. Vi må jobbe for at jordbruksarealer ikke blir brukt til energivekster, og i hvert fall ikke ha en politikk som legger opp til det.

LU: Fremskrittspartiet har tatt til orde for at vi skal: ”Erobre eksportmarkedet med nisjeprodukter og spesialiteter.” Kan du fortelle mer om dette?

Asmyhr: Jeg mener at landbruket har et stort potensial på å levere mer innenfor nisjeprodukter til det internasjonale markedet, men også like mye til et lokalt marked. Jordbruket må bli flinkere til å utnytte for eksempel lokale reiselivsbedrifter. Når turistene kommer til et område, bør de få anledning til å prøve matspesialiteter fra det området.

Økologisk mat tror jeg er veldig viktig. Jeg tror at vi bør satse mer på det. Det fordrer jo også at man produserer økologiske produkter av god kvalitet og som forbrukeren vil ha. Der tror jeg det ligger en mulighet til å ta ut høyere pris i markedet på dette området.

LU: Hvilke problemer ser du i forhold til økt produksjon av nisjeprodukter og økologisk mat?

Asmyhr: Bøndene sier selv at regelverket er for stivt. Det er for kostbart å få godkjenningsordninger. Industrien og dagligvarehandelen har heller ikke vært flinke nok til å bidra til verdikjeden. Industrien er nødt til å ta dette mer på alvor, og dagligvarehandelen bør være flinkere til å legge inn lokale spesialiteter i sine butikker. Selv om det ikke er et landssortiment, bør de ha en åpen holdning til at de på en lokal ICA-butikk kan få inn lokale produkter. Dette er de mye flinkere til nede i Sveits og Østerrike. Jeg har også sett de store kjedene avvertere med mat fra forskjellige områder.

Generelt er norsk jordbruks hovedoppgave å produsere mat til det norske markedet, og det har vi store utfordringer nok med å klare. For enkelte produsenter, som har produkter i verdensklasse, mener jeg det kan ligge en mulighet til å få noe ut til krevende kunder i utlandet. Slike produkter kan forsvare en høy pris, med mindre kvantum. Det tror jeg helt åpenbart er mulig hvis vi markedsfører oss riktig med fjell og fjord, ren natur, og et kaldt og fint klima. Jeg tror vi har alle muligheter.

LU: Hva er FrP om matvaresikkerhet?

Asmyhr: Jeg mener at Norge skal bidra til en høyest mulig matproduksjon i vårt land. Totalt sett er Norge et land som produserer svært mye mat, spesielt når vi tar med den marine produksjonen.

Så er det dette med krisetider... Vi bør jo jobbe mest mulig for at ikke skal bli krisetider. Jeg har ikke tro på at vi får slike situasjoner med blokade av forsyningslinjer inn til Norge. Krigføring i dag har forandret seg betydelig fra tidligere tider. Jeg har ikke så mye tro på at vi skal bli sultet i hjel. Likevel må vi bidra internasjonalt for en størst mulig mattrygghet, slik at det er trygt for oss å få mat fra utlandet. Jeg ser på det som en motsetning, at vi skal ha mål om at Norge skal være helt selvforsynt, fordi det måtte bety at vi måtte fjerne en del matvarer fra vårt matfat. Vi kan ikke bare spise mat fra Norge.

LU: FrP har uttalt at odelsloven i dag "lukker" næringen for folk som kunne ønske å kjøpe et gardsbruk. Hvordan ser FrP på dette og hvordan vil FrP bidra til rekruttering i næringen?

Asmyhr: Vi har programfestet at vi ønsker å fjerne odelsloven, og vi har fremmet forslag om det i Stortinget. Det er fordi vi i dag ser for mange tilfeller av at odelsloven bidrar til å hindre at eiendommer kommer ut på markedet. Man kan ha et ønske om at en ung bonde som kommer fra Voss, eller fra landbruksskolen, skal få kjøpt seg en landbrukseiendom, men det

er nesten umulig. Det er stort sett noen små eiendommer som er uinteressante for jordbruksdrift på markedet. Det er veldig få større eiendommer.

Jeg tror utfordringen med rekruttering i jordbruket i dag er å få de som allerede har mulighet til å etablere seg til å gjøre det. Da må man se at det er muligheter for inntekt fra driften. Med de valgmulighetene mange har i dag, tror jeg at man vil tenke seg godt om. Jeg er jo selv odelsgutt, så jeg har tenkt mye på dette.

Jeg mener også at vi må gjøre noe med regelverket for å få flere eiendommer på markedet, sånn at folk som har ønske om det kan få kjøpt seg landbrukseiendom og investere i jordbruket. Jeg har ikke noe tro på at folk vil gi mange millioner for en eiendom bare for å ha eiendommen. Jeg tror at det vil være positivt, at det kommer folk som har erfaring fra andre typer næringer inn i jordbruket.

Jeg ønsker å fjerne odels- og åsetesretten, og konsesjonsloven. Det bør være opp til kjøper og selger å vurdere forhold som pris og bruk av arealet. Jeg kan ikke skjønne at en kommunal byråkrat er i bedre stand til å kunne vurdere om noen er i stand til å kunne drive en eiendom eller ikke.

LU: Bruk av leiejord har de siste årene økt i omfang. Er dette et problem, og er det eventuelt et alternativ å se på deling av jordbrukseiendom?

Asmyhr: Jeg ser ikke på leiejord som noe problem, men jeg ser på det som et problem at folk ikke kan få kjøpt jord. Du kan få kjøpt eiendom hvis naboen din vil fradele tunet. Da kan han bli pålagt å selge jorda til deg, som nabo. Bor du noen kilometer unna er det nesten umulig å få kjøpt jorda. Det er naboen som må få kjøpe den. På gårdsbruk som regnes som drivverdig enhet er det store restriksjoner på fradeling av jorda. Jeg mener vi bør legge opp til at det kan bli et marked rundt det å kjøpe jord, og at flere bør kunne få lov til å ta det valget.

LU: Hva mener FrP om utenlandsk bearbeiding?

Asmyhr: Vi har vært veldig positiv til utenlandsk bearbeiding, og har også fremmet forslag for å liberalisere regelverket. Det er positivt at forbrukeren får større produktvariasjon i hylla. Jeg synes for eksempel danskepølsa var fin å få i norske hyller. Etterspørselen etter slike kvoter er et tegn på at industrien ikke leverer produkter markedet etterspør, når det er nødvendig å sende norsk kjøtt til Danmark for å bearbeides. Isolert sett er slik transport bare tull. Produksjonen burde vært gjort her i Norge, men jeg synes ikke at vi skal hindre at det skjer når industrien da tydeligvis ikke leverer det forbrukerne vil ha. Det er også bra at bonden får avsetning for produktene sine på denne måten.

LU: Hva slags planer har FrP for å sikre næringsmiddelindustrien tilgang til norske råvarer til konkurransedyktige priser, uten at det går utover matkvalitet og miljøhensyn?

Asmyhr: Vi må føre en helhetlig industripolitikk på veldig mange områder, som gjør at norsk industri kan konkurrere. Det er ikke noen hemmelighet at den norske strukturen i landbruket og målprissystemet gjør at den norske industrien har en høyere inngangspris enn industrien i naboland. Det mener jeg at vi må gjøre noe med, blant annet gjennom strukturendringer. Vi må få ned kostnaden til industrien uten at det går for hardt utover bonden.

Det er industrien som i stor grad vil være mest utsatt ved en WTO-avtale, eller at jordbruket blir en del av EØS-avtalen. Bonden vil vi på en måte kunne redde med grønn støtte og tilsvarende støtteordninger. Vi kan ikke innføre den typen ordninger for industrien, så det er industrien som kommer til å få det tøft. Industrien må også være bevisst på å få ned sine egne kostnader, og få en mer rasjonell struktur. Vi ser jo at TINE og Nortura har problemer med å tjene penger. Jeg tror mye av det kommer av at de har for tung anleggsstruktur.

LU: Hva slags posisjon hadde Fremskrittspartiet i forbindelse med den nye Samvirkeloven?

Asmyhr: Vi var for den nye samvirkeloven. Det vi har vært skeptisk til er at enkelte norske samvirkeforetak har hatt en tilnærmet monopoltilstand i markedet, og det må vi løse opp. Hvis bonden ønsker å organisere seg gjennom en samvirkeform skal ikke vi hindre det.

LU: Hvilke utfordringer står markedsordningene ovenfor, og hva tenker Fremskrittspartiet om markedsordningenes rolle i fremtiden?

Asmyhr: Vi ønsker å fjerne markedsordningene fra samvirkeforetakene slik at de blir mer uavhengig. Jeg tror jo at bonden ikke vil merke stor forskjell på om det går over til mer kontraktsproduksjon. Det er klart at enkelte små bønder kanskje vil kunne bli skvisa i en sånn situasjon, men det kan også hende at lokalforedling og hjemmeslakting, dersom det ble tillatt, kan bøte noe på det. Jeg synes det er feil at vi pålegger industriforetak en mottaksplikt.

Situasjonen har endret seg vesentlig fra den gangen ordningene ble etablert. Markedsordningene egentlig er ment å tjene overskuddssituasjoner. Jeg tror hovedutfordringen vår er at markedsordningene og markedsregulator blir oppfattet som uavhengige aktører. Derfor mener jeg også at forbrukerinteresser, og den samvirkeuavhengige industrien, burde få sterkere innflytelse i Omsetningsrådet. Vi bør bygge ned markedsordninger og bidra til at markedet i større grad tar hånd om dette selv.

LU: Hvilke hovedutfordringer og muligheter du ser for landbruket i Norge i tiden fremover?

Asmyhr: Jeg ser store muligheter for landbruket i Norge, men vi er nødt til å legge opp til en politikk som gjør at det ikke blir for mye hindringer i veien for landbruket. Landbruket må tenke nytt og mer markedsrettet. Det norske landbrukets hovedoppgave skal være å levere mat til det norske markedet. Hvis det norske landbruket ikke kan skape tillit hos den norske forbrukeren, og ikke leverer det den norske forbrukeren ønsker i handlekurven sin, så vil det norske landbruket få et stort problem.

Dersom landbruket utnytter alle muligheter det har til å bygge opp tillit hos den norske forbrukeren, så tror jeg ikke bøndene har så mye å frykte for økt import. Du ser jo dette med Lidl, hvor lite suksessfullt det var i Norge. Dette krever at vi har en mer offensiv landbrukspolitikk enn det vi har i dag, og også at landbruket selv fjerner en del stivhet og umoderne tenkning. Bonden selv må også være bevisst på å utnytte de muligheter han har, selv om det uten videre ikke er helt enkelt.

Jeg ser også på en del bønder nå i min generasjon som satser kjempefriskt, og tenker nytt. Det har vært litt sånn i landbruket at du skal videreføre det far har bygd. Det tror jeg er landbrukets største hemsko, og dette må bøndene løsrive seg fra.

6 Sigrun Eng – AP

Sigrun Eng representerer Buskerud Arbeiderparti på Stortinget. Hun er landbrukspolitisk talskvinne og sitter i næringskomiteen for Arbeiderpartiet.

LU: Hva er Arbeiderpartiets visjon for landbruket?

Eng: Det er forskjeller og nyanser på innfallsvinkelen for de forskjellige partiene i regjeringen, og Arbeiderpartiet har naturligvis sin. Vi har kanskje et mer helhetssyn enn enkelte andre partier, som er tuftet på én yrkesgruppe.

Landbruket er en svært viktig del av norsk næringsliv, og er svært viktig i alle de rollene og oppgavene det har. Vi har store leverandører innenfor næringsmiddelindustrien, store industriarbeidsplasser, landbruket sørger for bosetting, pleier landskapet, gir ren og trygg god mat, samt andre velferdsgoder som vi i tillegg får fra landbruket.

Hovedmålet for landbruket er selvsagt å produsere mat. Matforsyningen er det viktigste, og av de produktene vi selv kan være forsynt med i Norge, klimaet tatt i betraktning, er det et poeng å opprettholde forsyningsgraden.

LU: Arbeiderpartiet har tatt til orde for at bønder skal ha lik mulighet til samme inntektsutvikling som andre grupper i samfunnet. Kan du si litt mer om det?

Eng: Jeg betrakter bønder som selvstendig næringsdrivende, som følgelig ikke har mulighet til å få ut like mye i lønningsposen hver måned. Det skal være en inntektsutvikling for bønder på linje med andre grupper, og jeg vil påstå at regjeringen har vist vilje til dette igjennom jordbruksoppkjørene de siste årene. Det står stor respekt av jobben bøndene gjør, og det skal de ha lønn for.

Vi skal ha inntekstutvikling i alle deler av jordbrukssektoren, og vi er på tur i riktig retning mht. inntektsutviklingen. Bøndene har til en viss grad fått like mye, eller kanskje noe mer enn enkelte andre yrkesgrupper, slik at vi er i ferd med å ta igjen gapet. I 2008 gjorde vi dette på pris, særlig ut fra justeringsforhandlingene, men også på budsjettmidler innenfor det som regelverket tilsier at vi kan.

LU: Hva tenker Arbeiderpartiet om støtten til landbruket fremover, vil støttenivået opprettholdes eller økes?

Eng: Jeg mener Arbeiderpartiet har ledet an for at landbruket har hatt den utviklingen det har hatt. Jeg kan ikke gå ut og gi noe løfte om at støttenivået skal vokse inn i himmelen neste år,

men utvikling, respekt for jobben, og betaling for varene – det vil Arbeiderpartiet *alltid* stå for.

LU: I jordbruksoppgjøret for 2008 ble en stor andel av oppgjøret tatt ut i form av økt pris. Mener du det var en god prioritering?

Eng: Så langt har det ikke vært noen store negative utslag ut av det. Vi har avtaler og retningslinjer, som WTO-forhandlingene, som tilsier at vi må gjøre større strukturelle grep enn det som ble gjort i år, hvis vi skal gjøre det på noen andre måter. Vi har nådd taket for hvor mye støtte som kan gis i budsjettmidler, og av den grunn har det vært naturlig å ta ut på pris i dette oppgjøret.

Folk brukte førti kroner av hundrelappen til å spise for etter krigen. I dag bruker vi litt over elleve kroner av hundrelappen på mat. Til sammenligning bruker vi femogtjue kroner av hundrelappen til å dra på ferie og trede til å pusse opp husene våre for. Det synes jeg er en god utvikling.

For min del vil jeg heller betale litt mer for maten for å sette pris på at den er produsert i Norge. En vet stort sett hva det går ut på: sikkert og trygt, kortreist, miljømessig mer riktig og *ren* mat, som er viktig for oss. Norskprodusert mat er verd hvert øre, spør du meg.

LU: Hvordan ser Arbeiderpartiet på bruk av produksjonsuavhengig støtte?

Eng: Vi er positive til bruk av produksjonsuavhengig støtte. Bonden må ha en respektabel inntekt, og vi må bruke de mulighetene som avtaleverket gir. Vi kommer til å bruke de nøytrale virkemidlene hvis det er det som er løsningen. Det må bli noen av løsningene hvis det ikke blir lagt andre føringer ved en ny WTO-avtale.

LU: Frp og Høyre har tatt til orde for å endre forhandlingsinstituttet. Hvor står Arbeiderpartiet i denne saken?

Eng: Arbeiderpartiet er i mot en slik endring av forhandlingsinstituttet, og det har vi også gitt uttrykk for skriftlig. Vi har respekt for alle avtaleparter, noe de andre partiene ikke har. Arbeiderpartiet foretrekker sterke organisasjoner som er gode å forholde seg til, gode forhandlere, og som respekterer det resultatet som kommer ut ifra forhandlinger.

LU: Hva tenker Arbeiderpartiet rundt strukturrasjonalisering og utvikling i antall jordbruksbedrifter fremover?

Eng: Jeg tror faktisk ikke dette er mulig å styre politisk. Alle har mulighet til å få seg en utdanning, og tekniske duppeditter hjelper til så man kan klare å ha en jobb ved siden av.

Dersom ikke inntektsutviklingen i landbruket er tilfredsstillende er det lett å velge noe annet, der du slipper å gå i fjøset 365 dager i året.

Et annet problem er at, dersom det ikke er bosettingsmuligheter for kar og kjerring, og at det kommer unger til, så vil bare den utviklingen gå sin gang. Det er bare å beklage, men slik vil det være. Et sosialt nettverk og lik mulighet til inntekt for begge parter er avgjørende.

Jeg tror vi vil se større enheter, og kanskje litt andre driftsformer i tiden fremover, enn slik det var for ti år siden.

LU: Noen av mener landbruket må bli mer konkurransedyktig enn det er i dag, for å kunne møte en ny WTO-avtale. Hva mener Arbeiderpartiet om dette?

Eng: For mitt vedkommende forholder jeg meg til landbruksministeren og departementet. Jeg har stor tiltro til jobben som Utenriksdepartementet gjør. Samspeillet mellom den forrige landbruksministeren, den nåværende, og Utenriksdepartementet skryter de selv av. Vi ser ikke helt fasongen på avtalen ennå, og det er for tidlig å gjøre politikkendringer på det som foreligger i dag. I denne sammenheng vil jeg rose bøndene for til alle tider å ha tatt innover seg at "endringer er en del av samfunnet," og det har de vært flinke til.

LU: Hva mener Arbeiderpartiet om produksjon og bruk av bioenergi?

Eng: Ved bioenergi tenker jeg på pelletsproduksjon og lignende, og å ta rusk og rask en kan fyre med. Det er jo kjempepositivt, for det utnytter jo ressursene og krattskog som i dag ikke er i bruk. Her i Norge har vi en papirproduksjon, som ligger med mer eller mindre brukket rygg på verdensbasis. Det må være mulig å bruke noe av dette råstoffet til biobrensel.

Vi ønsker å få i gang pilotprosjekt på annengenerasjons bioenergi eller drivstoff. Det er avsatt penger i Landbruksdepartementets prosjekter med tanke på dette. Arbeiderpartiet har som målsetting at matjord skal brukes til å dyrke mat, og skogen og tilveksten skal brukes til å til å innfri deler av de miljømålene vi har.

LU: Kan du fortelle hva Arbeiderpartiet ønsker å få til på området for nisjeprodukter, økologisk- og kortreist mat?

Eng: Vi er positive til nisjeprodukter, økologisk- og kortreist mat. Likevel må det være en ordinær bulkproduksjon i bunnen. Avstanden mellom den konvensjonelle produksjonen i Norge og økologisk produksjon er i mange produksjoner forholdsvis liten. Det er *nesten* økologisk, så vi er rimelig langt mot økologisk produksjon i Norge.

Vi ønsker at bønder blir produsenter av det som folk etterspør. Det er en økende bevissthet og en økende betalingsvilje for økologisk hos folk. Det er det faktisk også økende etterspørsel

etter nisjeprodukter. Det er ikke lørdag bare én dag i uka for oss i Norge lenger, finner vi noe vi synes er godt i butikken, så kjøper vi det uansett hvilken ukedag det er.

Jeg tror at nisjeproduksjon er bra, og sikkert spennende, for noen av de som driver med det. Det gir også i mange tilfeller tilleggsarbeidsplasser for den andre parten i gårdsdriften, og det kan gi økte inntekter. Nisjeproduksjon tar også vare på tradisjoner og lager et mangfold i tilbudet av mat.

En av utfordringene er å ha en jevn tilgang på varen. Jeg tror ikke gårdsbutikken alltid klarer å ha stort nok varespekter til at de trekker nok kunder. Gårdsbutikken blir mer en klamp rundt foten, fordi man må være tilgjengelig.

Dette med kortreist mat er også et viktig tema. Selv om frakten koster lite i dag, er det galskap å frakte mat fra andre siden av verden, spør du meg. Dette må vi bevisstgjøre mye mer på, også i Arbeiderpartiet.

LU: Hvordan mener Arbeiderpartiet at man best kan ha matvaresikkerhet?

Eng: I Norge har vi hatt en idé om selvberging, som har vært litt synkende de siste årene. Vi er vel nå under femti prosent selvforsyningsgrad, så vidt jeg vet. Det er en generell holdning i Arbeiderpartiet at vi skal ha selvberging på det som vi har naturgitte forutsetninger for å klare. Det er vanskelig å se for seg at man kan drive rasjonelt med dyrking av sukkerroer og appelsiner her, selv om noen prøver seg på druer. Jeg tror det er viktig å påpeke at vi aldri før har produsert så mye som nå.

Både de nye reisevanene våre og økningen i kjøpekraft gjør at vi etterspør varer vi ikke har naturlige forutsetninger for i Norge. Vi spiser biffen, og lar de andre få kraftbeina. I tillegg kaster vi mer mat enn før. Paradokset i dette er at vi ikke lenger produserer selv de varene vi kunne være selvforsynt med. I stedet for importerer vi sau fra New Zealand og storfe fra Brasil. Det er klart at vi har et potensial for å bli mer selvforsynt, men vi må fokusere på det vi har forutsetninger for.

LU: Hvordan ser Arbeiderpartiet for seg framtida til odelsloven og hvordan vil Ap bidra til rekruttering til landbruksnæringen?

Eng: Odelsloven har både gode og dårlige sider. Vårt ønske er at bønder som er interessert i gårdsbruk, skal få overta til en god pris for begge parter. Det må være mulig å få seg en avkastning og en inntekt som en kan leve av, og ikke ende opp som en gjeldsslave i all fremtid.

Når det gjelder odelsloven fremover, så må vi gjøre noen vurderinger sammen med folk som har kunnskap om virkninger av endringer i odelsloven og som har mulighet til å tenke fremover. Vi har satt sammen et landbrukspolitisk utvalg i Arbeiderpartiet. I dette utvalget tar vi ikke bare med folk som er politisk aktive huset på Stortinget, men aktive bønder fra både vestlandsbruk, innlandsbruk, trøndelagsbruk og for eksempel TINE-folk. Vi prøver å ha et bredt sammensatt utvalg for å skape gode debatter om for eksempel odelsloven.

LU: Hva mener Arbeiderpartiet om omfanget av leiejord og en eventuell oppheving av delingsforbudet?

Eng: Det er i alle fall positivt at vi har mer langsiktig leieforhold, enn i fra år til år. Prosenten leiejord er fryktelig stor. Den er nå bortimot førti prosent. Vi har ikke hatt noen stor debatt på dette i Arbeiderpartiet, men vi er jo lydhør på innspill som kommer med synspunkt på det.

Det har ikke vært noen entydig holdning fra næringen selv på dette området. Hensikten har vært langsiktighet, og det har de fått. Da kan de forsvare investeringer for å ta seg av den utvidete eiendommen de har, og som ofte har ført til rasjonalisering av driften. Jeg mener dette ikke noen presserende ting som vi må ta tak i akkurat nå.

LU: Hva med bo- og driveplikten?

Eng: Jeg mener driveplikten blir oppfylt med at man leier bort jorda, men jeg er også av dem som ønsker at det skal være lys i husene. Det er mange som ønsker å bo med litt mer luft og rom rundt seg, og som ønsker seg et gårdsbruk.

Når det gjelder saksbehandling på dette området, må en stille spørsmålet: "Hvem vet best?" Den kommunale behandleren, fylkesmannen, eller Statens landbruksforvaltning? Jeg mener andre momenter enn kun lys i husene bør telle. Utradisjonelt landbruk kunne kanskje beriket grenda, istedenfor at man lager tilleggsjord av alt.

LU: Det er et press for liberalisering av regelverket om utenlandsk bearbeiding. Hvordan ser du det for deg fremover?

Eng: Jeg tror at det vil ligge inne i det avtaleverket vi vil få; at en viss del av produksjonen vil ligge i det sjiktet at det vil være rasjonelt med utenlandsk bearbeiding. Dette er også ønsket fra enkelte av landbrukets egne organisasjoner. Samtidig har vi et lovverk som sier at vi skal ha enkelte barrierer rundt vår egen produksjon. Jeg mener vi har et rimelig godt regelverk for 'ja takk, begge deler'.

LU: Hvordan vil Arbeiderpartiet sikre næringsmiddelindustrien tilgang til norske råvarer til konkurransedyktige priser, uten at det går utover matkvalitet og miljøhensyn?

Eng: Vi har jo sagt at alle land må få lov til å ha sin egen matproduksjon. Noen av oss har ment at det burde det være rundt femti prosent selvforsyningsgrad. Norge har strekt ut hendene, og sagt ja til import fra MUL-land og lavinntektsland, slik at de skal få en samhandel og få økonomien sin i gang. Det er bra, men alle land burde ideelt sett ha en egen produksjon som sørger for at folk i landet er mette før slike ting skjer.

Både slakterier og meierier er viktige for å skape arbeidsplasser i distriktene. Kanaliseringspolitikken legger til rette for at vi skal ha drøvtyggerne skal være på andre steder enn på flatbygdene. Da er det mest rasjonelt og naturlig å legge de bedriftene med mottaksapparatet til der disse produksjonen er. I tillegg er kvaliteten på varen og dyrevelferd viktig.

LU: Hva mener Arbeiderpartiet om markedsordningene og fremtiden til ordningene?

Eng: Markedsordning vil vi ideelt sett ha, men samtidig har vi internasjonale avtaler vi må forholde oss til. Det viktige spørsmålet er hva som skal til for å få forhandlingsfrihet i forhold til jordbruksavtalen. Det kan medføre at vi må ha en kritisk gjennomgang av markedsordningene.

Markedsordning er forutsigbart, og vi Arbeiderpartiet vil at landbruket skal ha så forutsigbare vilkår som mulig. Vi er ikke av dem som skal rive markedsordningene ned. Hvis det skjer flytter gårdsbrukene seg til de mest lettvinde delene av Norge, og Norge vil se annerledes ut i løpet av tjue år.

LU: Avslutningsvis vil vi spørre om du kan peke på noen av de hovedutfordringene og -mulighetene som ligger foran landbruket i årene som kommer.

Eng: Hovedutfordringene for dyreproduksjon, det er bindinger 365 dager i året, er å sørge for velferdsordninger som gjør at en yrkesaktiv bonde kan få lov å ha fritid og ferie sammen med familien sin. Det synes jeg nesten er hovedutfordringen.

Mulighetene ligger i større grad i å få utnyttet de ressursene som gården byr på. Altså, å få muligheten til å lage seg en mer allsidig arbeidsplass. Vi må komme bort fra den ensomme arbeidsplassen, der det ikke er økonomi eller rom for flere. Det sliter nok på mange.

Jeg synes jeg ser en trendendring hos bønder; litt mer optimisme og litt mer selvrespekt. De har den viktigste jobben for oss alle. De er matprodusenten, og det lover godt for fremtiden.

Alle næringer har utfordringer, men det er så mye lettere å ta tak i og prøve å tilrettelegge for fremtidsrettede næringer når det ikke er beksvart. Her synes jeg vi ser noen endringer som er veldig positive, og som er gode å ha med seg. Men jeg ser også utfordringene.

7 Leif Helge Kongshaug – V

Leif Helge Kongshaug er stortingsrepresentant for Møre og Romsdal Venstre, og sitter i næringskomiteen for Venstre.

LU: Kan du fortelle om Venstres visjon for landbruket?

Kongshaug: Det er et veldig vidt spørsmål. Landbruket er viktig når gjelder å produsere mat. I dag dekker norsk matproduksjon bare nær femti prosent av vårt kaloribehov, og det nivået bør være et minimum. Det er viktig at vi har en egen norsk matproduksjon. Både av beredskapshensyn, men selvfølgelig også at enhver nasjon skal ha en egen matvareproduksjon.

Selv om Norge er et høykostnadsland, må det aldri bli slik at vi har så høye kostnader og lønninger at vi ikke har råd til å produsere vår egen mat. Det er en politisk utfordring; hvordan kan vi få en lønnsomhet i norsk landbruk, som øker i takt med lønnsomheten i andre næringer?

Vi må nok være villig til å se på endringer av ulike slag, for å tilpasse og modernisere landbruket i forhold til den utviklingen som er. Norsk landbruk skal produsere sikker og god mat, og helst mer enn i dag. Selv om vi er i finanskrisen nå, er det to ting jeg er overbevist om: Store befolkningsgrupper skal ta del i den velstandsutviklingen som vi har, for eksempel Kina og India, med mange milliarder innbyggere. Det er to faktorer som det vil bli knapphet på; energi og mat. I Norge har vi begge delene, men vi må ikke redusere på matproduksjonen.

LU: Har landbruket andre roller enn å ivareta matvaresikkerheten?

Kongshaug: Det skal være kvalitetsmessige gode varer. I den sammenheng har vi opprettet Mattilsynet. Landbruket har selvfølgelig også en annen funksjon; det å ta vare på dette landet med det kulturlandskapet og kulturen vi har. Det mener jeg er viktig. Vi synes vi har et flott land, men det landet kan vi ikke vedlikeholde i fremtiden, hvis vi ikke har norsk landbruk. Landbruket har en samfunnsrolle, som er å ta vare på landet vårt.

LU: Det står i partiprogrammet at bøndene skal motta samme nivå av støtte som i dag. Kan du fortelle litt om hvordan du ser for deg det?

Kongshaug: Støttenivået til norsk landbruk er stadig et politisk tema. Venstre innser vi ikke kan ta ut alt i priser. Vi er nødt til å ha en ganske stor budsjettstøtte, som i dag ligger på 11-12 milliarder.

Støtten til produsentene må være minst på samme nivå som i dag, som en del av lønnen til produsentene. Det er ikke snakk om å redusere til 6 mrd. eller å fordoble det til 20 mrd., men å holde en lønnsutvikling som i sum er slik at vi fortsatt kan ha et norsk landbruk. Et problem vi møter nå er at vi stanger i taket når det gjelder budsjettmidler, i forhold til internasjonale avtaler.

LU: Hva tenker Venstre om at en tar ut inntektsveksten i landbruket på pris?

Kongshaug: I den situasjonen vi var i, i 2008, så måtte noe av oppgjøret komme på pris, men vi mener alt for mye kom på pris. Når vi så også fikk et justeringsoppgjør, hvor man krevde nye 700 millioner på grunn av kostnadsøkningen, så mener jeg det ble feil at alt skulle tas ut på pris igjen. Man fikk omtrent 1,5 milliard på pris i det ordinære jordbruksoppgjøret og 350 millioner på budsjettstøtte. I justeringsoppgjøret fikk vi ytterligere 700 millioner på pris. Da er vi oppe i 2,2 milliarder, og fortsatt 350 på budsjettstøtte. Hvis vi da regner momsen på 2,2 milliarder, så utgjør det 550 millioner. Det innebærer at staten "tjener" 200 millioner kroner i forhold til utgiftene i budsjettet. Jeg mener at det er helt feil vinkling.

Problemet er at det ikke er gitt at du klarer å ta ut prisene i markedet. Det er en usikkerhet for produsentene om de kan klare å få den lønnen de skal ha. Det er jo målprisen bonden lever av, men de må jo først kunne ta den ut. Et annet poeng er at man kaster en regning på 2,2 mrd. over på forbrukeren i en tid der du ønsker at folk skal ha kjøpekraft.

LU: Hva mener Venstre om å bruke mer produksjonsuavhengig støtte?

Kongshaug: Vi er for bruk av produksjonsuavhengig støtte. Den biten som omhandler bonden, som vedlikeholder av kulturlandskap, kan godt være produksjonsuavhengig. Da må det legges visse minstemål for hvordan kulturlandskapet skal pleies, og så videre.

Likevel er vi ikke for det ene og mot det andre. Det er jo slik i mange sammenhenger at vi har litt både og. Så jeg vil ikke si at hele bondens inntekt skal være produksjonsnøytralt. Det må være en stimulans til at det skal produseres mer effektivt, at du skal bli dyktigere.

LU: Venstre har tatt til orde for å gjøre noen endringer i formen på jordbruksavtalen. Kan du fortelle mer om dette?

Kongshaug: Jeg mener det er mange elementer i jordbruksavtalen, som like godt kunne vært en post på statsbudsjettet. Vi ønsker å se på bonden som en næringsutøver, samtidig som han er kulturlandskapsvedlikeholder, og at inntektene til bonden blir behandlet på lik linje som andre organisasjoner. Det bør forhandles om direkte inntektsrelaterte forhold, og lages en avtale på dét. For eksempel Landbrukets utviklingsfond, mener jeg kunne vært en del av ordinære budsjettforhandlinger.

LU: Så Venstre ser for seg at man går gjennom jordbruksoppjøret og ser hva som må være der?

Kongshaug: Ja, vi vil ikke avvikle forhandlingsinstituttet, men at landbrukets organisasjon skal forhandle om inntekt. "Verdiskapningsprogrammet for tre" er for eksempel en ren politisk sak. Det er viktig å ha fokus på tre og verdiskapning av treprodukt, men det har jo ikke noe direkte med inntektsdannelsen for bøndene å gjøre. Det er det samme med Innovasjon Norge; inntektseffekten kommer i andre omgang. Vi mener det bør være en mer rendyrket inntektsavtale.

LU: Hva mener Venstre om strukturrasjonalisering i fremtiden, og hvordan skal man balansere strukturrasjonalisering mot landbruk i hele landet.

Kongshaug: Dette landet er oppdelt med fjorder og fjell, og mye jordbruksareal ligger langs kyststripen. Dette innebærer vanskelige geografiske forhold. Da må du være innstilt på visse strukturendringer. Dette har jo med at vi effektiviserer hele tiden. Da jeg vokste opp begynte vi på slåttonna i begynnelsen av juli, fortsatte på gården og holdt på til jeg begynte på skolen. Vi fikk ikke fri før vi var ferdig. Når vi var ferdig begynte vi på haa. I dag driver du lett 6-700 mål hvis du har et godt areal med rundballepresse. Det må jo gi utslag i struktur.

Vi har et veldig finmasket system i dag, med soner og tilskudd på kjøtt. Du har soner når det gjelder både areal og melk. Sonene er så små at det rett og slett er rart at det ikke er tatt tak i det. Jeg tror likevel at vi fortsatt må ha en politisk styrt overføringspolitikk over budsjettet, for å opprettholde det landbruket vi har igjen i dag.

LU: Hvordan stiller Venstre seg i forhold til at norsk landbruk bør bli mer konkurransedyktig før det kommer en ny WTO-avtale?

Kongshaug: Norsk landbruk må forberede seg på en hardere konkurranse etter hvert, det tror jeg nok. Jeg er i grunnen enig i at vi blir utsatt for tøffere konkurranse med en ny WTO-avtale. For å få i land en WTO-avtale må det på plass en del særordninger for norsk landbruk, siden vi har en del sensitive produkter det må tas hensyn til. Det gjenstår å se hva det kommer ut av dette, men vi må være villig til å ta hensyn til de enkelte lands særegenheter.

LU: Hva er Venstres holdning til bioenergi?

Kongshaug: Vi må få økt bruk av bioenergi i Norge, spesielt former for bioenergi som ikke er konkurranse om jordbruksarealet. Jeg er veldig skeptisk til å ta dyrket areal ut av matproduksjon over til biodiesel. Vi vokser ned i dette landet med lauvskog og kratt, men vi har et kostnadsnivå som gjør at vi ikke evner å ta det ut.

Annengenerasjons biodrivstoff er i høyeste grad interessant. Ikke bare at det er interessant, men vi er unnfallende, som ikke klarer å finne ordninger som gjør at man har større aktivitet på det området.

LU: Hvor står Venstre når det gjelder spesialiteter, nisjeproduksjon og kortreist mat?

Kongshaug: Jeg mener at det var da Venstre sist satt i regjering at vi virkelig fikk satt nisjeproduksjon på dagsorden. Vi ble mobbet av bondeorganisasjoner med at vi ikke bare kunne leve av nisjer, og det er riktig, men det er ikke enten eller.

Vi må ha fokus på å få økt nisjeproduksjon i norsk landbruk. Vi har mange gode eksempler på at det lykkes, men det er som med annet næringsliv. Å være gründer er tungt og tøft, og en må stå på når en skal skape nye arbeidsplasser og skape nye produkter. Jeg synes vi har en god trend i norsk landbruk på dette området. Vi har godt råstoff som vi kan knytte opplevelser til. Etter det er det kun snakk om salg og markedsføring.

LU: Mener Venstre at norske matleverandører gjør nok for å promotere økologisk produksjon og produkter?

Kongshaug: Det er en politisk målsetning om økt økologisk produksjon i Norge. Sist Venstre satt i departementet hadde vi et mål om 15 prosent økologisk produksjon. I programmet vårt nå står det 20 prosent. Vi vet at vi ikke når det målet, siden det knapt er 5 prosent nå, men vi må ha en målsetning for at det skal utvikle seg.

Det som er helt avgjørende for at du skal få effekt i økologisk produksjon, er at du får forbrukere som er bevisst og at du har et marked som etterspør. Det tror jeg også faktisk vi har, men vi har noen ledd imellom. Detaljhandel og de store kjedene er ikke nok opptatt av det. Det har også mye å si hvordan produktene blir presentert, og at du har jevn tilgang til produktene. Vi har nok forbedringspotensial fra økologisk produsent til økologisk forbruker.

Det er et dilemma med økologisk produksjon. Dersom du bruker mer diesel på en bil for å hente økologisk melk, enn volumet i melk, så er det noe som skurrer. Derfor er jeg åpen for å tenke økologiske klynger. At du i visse områder stimulerer mer til økologisk produksjon, og at du da også får bygd opp en distribusjon. Det vil gjøre hele kjeden mer effektiv og mer økologisk. I den norske befolkningen skal du ha rett til å gjøre det alle andre gjør uavhengig av bosted, men det er ikke alltid at du faktisk kan gjøre det.

LU: Hva er Venstres syn på matforsyning og antagelsen om at man kjøper den maten man trenger på verdensmarkedet.

Kongshaug: Det er den største bjørnetjenesten vi gjør mot Norges befolkning og kommende generasjoner, å tro at maten vokser i butikkhylla. Den vokser ikke i frysedisken. Jeg tror at hvis vi gjør oss helt avhengig av import, er det et minus for en nasjon, og da er vi inne på matforsyning og beredskap. Vi har så lett for å ta det for gitt at morgendagen er slik som i dag. Når sola står opp om morgenen så står den opp neste dag også, og det gjør den heldigvis. Men på enkelte områder er det faktisk ikke slik.

LU: Hva mener Venstre om odelsloven, og hvordan vil Venstre sikre en god rekruttering til landbruket?

Kongshaug: Odelsloven er en lov som hører til en annen tid. Den ble laget ut fra en tenkning om at en liten bit av Norge skulle sikre fremtiden for deg og din familie. Odelsloven var da laget for å ordne en kø inn til jordlappene. Nå er det ingen kø, men det er bare om å gjøre å få de flinkeste og mest interesserte inn i norsk landbruk. Odelsloven må vekk. Jeg vil at åsetesretten fortsatt skal være på plass. Åsetesretten er jo i forbindelse med dødsbo, men det har jo blitt slik at du også får en redusert pris ved overtagelse om det ikke er dødsbo. Det mener jeg fortsatt bør gjelde. Derfor har Venstre fremmet forslag om dette i to perioder nå, og vi har forslag om endring i grunnloven inne nå også, der vi foreslår at odelsloven tas ut.

LU: Er leiejord et problem, og er det eventuelt et alternativ å se på deling av jordbruksarealene?

Kongshaug: På gårdsbruk i Norge med 30-40 mål dyrket mark er det jo ikke råd å livnære seg hvis en ikke begynner med intensiv grønnsakproduksjon. Da er det mye ryddigere å dele huset fra eiendommen til en tomt, selge jorda, og la en aktiv gårdbruker få det.

Vi mener at det må bli mye lettere å dele en jordbrukseiendom. Opphev gjerne delingsforbudet, men da må vi fortsatt ha et lovverk som sikrer fortsatt drift av dyrket jord. Det vil si at "driveplikten" må være der. Den som eier dyrket mark, eier en bit av Moder Norge, og skal være pliktig til å skjøtte den dyrkede marka. Dersom ikke dyrket mark blir skjøttet over tid, er det ikke dyrket mark lenger. Da er den borte, og da må du til med nydyrking, så driveplikten er viktig.

Når det gjelder boplikten har vi sagt at den må det lempes på. Jeg tror faktisk det vil gi en tilstrømming til bygdene. Vi har jo moderne hjelpemidler, og du trenger ikke absolutt å sitte i Akersgata eller her i sentrum i Oslo for å drive bedrifter.

LU: Hvordan stiller Venstre seg til utenlandsk bearbeiding?

Kongshaug: Jeg tror vi må være veldig restriktiv med utenlands bearbeiding. Jeg mener at mest mulig norskprodusert er viktig, men det har jo med kostnadsnivået og lønnsomhet å gjøre.

Dersom vi ser til andre næringer, for eksempel maritime klynger, som vi har på Sunnmøre. Det holder ikke at man bare produserer båter. Man må også ha mannskap på båtene, som vet hva som kan forbedres. Det kan også gi resultater at en produsent og en av mannskapet sitter ved siden av hverandre på flyet og diskuterer løsninger. Det akkurat det samme i næringsmiddelindustrien og i matproduksjonen. Hvis du bare skal produsere mat, har du ikke noe kontakt og følelse med foredlingsindustrien. Jeg tror miljøet rett og slett blir forvitret. Jeg er veldig skeptisk til store kvoter, når det gjelder utenlands bearbeiding.

LU: Hvordan kan næringsmiddelindustrien sikres tilgang til norske råvarer til konkurransedyktige priser?

Kongshaug: Det er den store problematikken for norsk landbruksproduksjon, og norske matvarer, prisene. Det vi er vitne til og som også er riktig, er at du må effektivisere foredlingsindustrien. Vi nærmer oss grensen for hvor mye vi kan effektivisere. Det har med kjøreavstander og regelverk når det gjelder transport av dyr, men det har også selvfølgelig med kostnader når det gjelder "døde" produkter som melk. En effektivisering i foredlingsindustrien er på sin plass, og jeg hilser velkommen det som skjer i Midt-Norge nå; at Nortura og Spis går sammen om et felles slakteri.

Det har vært mange debatter i næringsmiddelbedriftenes landsforbund, som organiserer mange av næringsmiddelprodusentene. De vil jo selvfølgelig ha billigst mulig råvarer og best mulig kvalitet. På sin side vil produsentene ha mest betalt for varene sine. Her har vi et skjebnefelleskap og en balansegang.

LU: Hvilke utfordringer står markedsordningene overfor?

Kongshaug: Jeg tror nok at markedsordningene våre, da tenker jeg spesielt på målprissystemet, vil bli utfordret. Jeg tror nok det at vi fortsatt må ha markedsordninger på en del grunnleggende produkter. Det pågår nettopp nå en utredning i departementet, på storfekjøtt, som går på dette med å legge om målprissystemet.

LU: Hva ser du som hovedutfordringene og mulighetene for landbruket i tiden fremover?

Kongshaug: Hovedutfordringen vil bli å få en lønnsomhet i landbruket, som gjør at du fortsatt rekrutterer dyktige folk. En annen hovedutfordring vil bli å ivareta norsk landbruksproduksjon i internasjonale avtaler. Det er en stor utfordring, og en kjempesak i forhold til WTO. Vi bør ha en WTO-avtale, men det er vanskelig å sy sammen ett regelverk som skal gjelde for hele verden, når vi har så forskjellig forutsetninger som vi har. Det er også behov for en modernisering av lov og regelverk, da det har med rekruttering å gjøre, blant annet odelsloven.

Jeg tror norsk landbruk har gode muligheter, fordi det har et omdømme om at det produserer gode varer og trygge varer. Jeg mener det er et konkurransefortrinn. Nå sier jeg ikke at du ikke har trygge varer i andre land. Det tror jeg faktisk flere og flere legger vekt på etter hvert. Derfor er det viktig med høy dyrevelferd. Jeg tror det er viktig for Norge å ikke falle i en fallgrube og si at vi skal gå ned på kvalitet, gå ned på dyrevelferd, gå ned på miljø, fordi vi skal bli konkurransedyktig på pris. Vi må holde oppe faner som dyrevelferd og kvalitet, produsert på en miljømessig god måte. Vi klarer aldri å produsere med de andre landene som har en helt annen forutsetning enn oss når det gjelder volumproduksjon. Da må vi ha disse særtrekkene.

8 Ingebrigt Sørfohn – KrF

Ingebrigt Sørfohn er stortingsrepresentant for Hordaland Kristelig Folkeparti, og sitter i næringskomiteen for KrF.

LU: Hva slags visjon har Kristelig Folkeparti for landbruket i Norge?

Sørfohn: Vi ønsker en variert bruksstruktur og landbruk over hele landet. Forholdene er veldig ulike i de forskjellige landsdelene. Landbruket er også kjempeviktig for å opprettholde bosetting og virksomhet på bygdene, samt å ta vare på kulturlandskapet. Det aller viktigste er å produsere mat, noe det alltid er behov for.

LU: Hvilke oppgaver mener du landbruket har?

Sørfohn: Det viktigste er å være sterkt medvirkende til at det skal bo folk på bygdene. Hvis gårdene blir avfolket, så dør bygdene ut. Det er også viktig å ta vare på kulturlandskapet. Jeg kommer selv fra vestlandskysten, og jeg vet hva som skjer når husdyrproduksjonen forsvinner. Da får vi et helt annet kulturlandskap, med gjengroing. Gjengroing er ikke bare et problem sett ut fra at vi skal få inn utenlandske turister, men faktisk for nærmiljøet og for rekreasjon for de som bor i området.

LU: Hva mener Kristelig Folkeparti om inntektsutviklingen i landbruket??

Sørfohn: Det har vært en veldig viktig sak for Kristelig Folkeparti at bøndene skal ha en inntektsutvikling det er mulig å leve av. Både internt i partiet og med andre har vi hatt en diskusjon om dette betyr det samme prosentvise påslaget eller kronepåslag. Det mener jeg kanskje blir en litt for teoretisk og avsporende debatt. Det som er viktig er at vi har en inntektsutvikling som gjør at man kan leve av å være bonde, og at en ikke sakker akterut i forhold til andre grupper i samfunnet.

Hvis vi bare får det samme prosentvise tillegget, og utgangspunktet er veldig dårlig, så vil en sakke mer og mer akterut. En lever ikke av prosenter eller promiller, men av kroner og ører. En må ha en realistisk holdning til dette, og legge inntektsutviklingen på et nivå som det går an å leve av. Ingen, ikke bøndene selv, forlanger at de skal være lønnsledende. Vi snakker om en lønns- og inntektsutvikling som gjør at også unge mennesker som vurderer å bli bønder, ser at dette går det an å leve av.

De jeg kjenner, som velger bondeyrket i ung alder, velger ikke dette yrket fordi det er der de tjener mest eller ser mest livslønn. De velger bondeyrket fordi de har lyst å jobbe med noe som interesserer dem. De må ha noe å leve av, dette må gå rundt, ellers går det ikke.

LU: Kristelig Folkeparti har tatt til orde for at jordbruksfradraget bør utvides til også å omfatte tilleggsnæringer. Kan du fortelle mer om dette?

Sørfonn: Mange bruk er slik at en trenger tilleggsinntekt til inntekten fra primærjordbruket for å få det til å gå rundt. Bøndene har mange muligheter som en i et samfunnsøkonomisk perspektiv bør utnytte, og som bør defineres som naturlige jordbruksinntekter. Jeg tenker da på dette nye som er kommet; ”Inn på tunet” og ”Grønn omsorg.” Dette er kjempeflott, men så vidt jeg skjønner faller det utenfor jordbruksfradraget i dag.

Slike tilleggsnæringer burde vært en helt naturlig del av gårdsdriften. Både på kysten og i en del fjellbygder har bønder mulighet og utstyr for å drive hytteservice og lignende. Det kan være så enkelt som å ta en runde og se om det har vært innbrudd, eller brøyting og små vedlikeholdsoppgaver. Mange bønder gjør slikt gratis, som en vennetjeneste, men dette kunne blitt litt mer organisert. Klart dette er et inntektsgrunnlag som er og bør defineres som en del av gårdsinntekten.

LU: Hva mener du om støttenivået fremover?

Sørfonn: Vi har vært tydelig på at vi ønsker et landbruk i Norge, og at vi ikke ønsker nordsvenske tilstander med avfolkning. For å få til dette må vi ha overføringer over statsbudsjettet. Vi har ved flere anledninger kritisert jordbruksoppgjøret for at det er blitt sjonglert litt for mye med midlene. De har brukt kronene ”to ganger.” Vi har vært tydelig på at det må større overføringer til, og at ikke alt kan tas over målprisene. Det har noe med å holde matvareprisen på et nivå som er forsvarlig.

Vi kjenner jo raljeringen om at bøndene blir subsidiert. Hvis vi ser på subsidier til andre yrkesgrupper blir alle subsidiert på en eller annen måte. Hvor finner en de som ikke får en eller annen statlig hjelp gitt igjennom et organisert samfunn? Vi må ha et jordbruk med markedsordninger, og med en betydelig del av bevilgningene over statsbudsjettet.

LU: Ved siste jordbruksoppgjør ble en stor andel av oppgjøret tatt ut i form av pris. Hvordan ser du på det?

Sørfonn: Det burde være større overføringer. Det har både med signaleffekten om at vi ønsker å ha et oppegående jordbruk, og at vi ikke ønsker at matvareprisene skal gå opp. Vi vil ha en jevn og helst stigende matvareproduksjon, og vi vil stimulere andre funksjoner jordbruket har.

Ut over at landbruket er et virkemiddel for å ha bosetting i bygdene, ville det blitt mange ganger så dyrt om en skulle ta vare på kulturlandskap ved å leie inn tjenester. Det er klart at når landbruket er så viktig så skulle det bare mangle at vi bruker offentlige midler til å

oppretholde jordbruket i Norge. Det er den minste investeringen vi kan gjøre for å ivareta også kulturlandskapet og bosettingen på bygdene.

Vi sier ikke at alt skal gis i form av overføringer over budsjettet. Vi har en levestandard som gjør at vi tåler økte matvareprisene, men det må være en balanse i dette. Noe må tas på matvareprisene, men vi skal ikke ta alt der. Vi har vært tydelige på, at selv om det ligger i premissene at alt skal tas ut på målpriser i justeringsforhandlingene, synes vi det er helt naturlig med både finanskrise og situasjonen i verdens matvareproduksjon, at en god del av justeringsforhandlingene bør gis i form av bevilgninger.

LU: Hvordan stiller KrF seg til produksjonsuavhengig støtte?

Sørfonn: Vi avviser ikke produksjonsuavhengig støtte. Vi ser dette i sammenheng med WTO og grønn boks. Vi mener slik støtte kan benyttes i forbindelse med å ta vare på kulturlandskapet, miljøet og så videre.

Vi er bekymret for en situasjon hvor alt skal enten være produksjonsavhengig eller produksjonsuavhengig. Vi mener det er fordeler med at støtte skal stimulere til produksjon. På skjema og modeller fungerer det flott med produksjonsuavhengig støtte, men jeg tror det vil utarme landbruket på sikt.

LU: Hva mener Kristelig Folkeparti om forslagene om å endre forhandlingsinstituttet?

Sørfonn: Vi er dypt uenige med Høyre og Fremskrittspartiet i denne saken. Det har vi også gitt uttrykk for i debatten om jordbruksforhandlingene i Stortinget. Vi mener så absolutt at vi må ha jordbruksforhandlingene. Dette fordi jordbruket ikke bare er en næringsgren, men også en viktig samfunnsmessig «infrastruktur» vi er avhengige av.

Landbruket er integrert i hele samfunnsdriften vår. Det er ikke en isolert liten næringsgren vi kan klare oss uten, så jordbruksforhandlingene må vi ha. Instituttet kan sikkert moderniseres på en eller annen måte, men selve jordbruksforhandlingene må vi ha.

LU: Det har vært en årlig reduksjon i antall jordbruksbedrifter. Hvordan ser Kristelig Folkeparti på denne trenden?

Sørfonn: Det er en utvikling vi ikke ønsker. Det skjuler seg en del i disse tallene, og det betyr ikke at så mange gårdsbruk blir lagt ned og forsvinner ut av produksjon. En del blir forpaktet, solgt eller slått sammen. Likevel er det en strukturutvikling vi ikke ønsker. Personlig har jeg en sorgreaksjon hver gang jeg hører om melkekvoter som blir solgt. Det er "the point of no return".

Forutsetningene og signalene som blir gitt fra myndighetene skal være slik at det stimulerer neste generasjon til å overta, slik at en får videre drift på gården. I første rekke er det et mål å stoppe nedbyggingen. Vi trenger mange gårdsbruk og en variert bruksstruktur, så en ensrettet forenkling ser vi ikke på som positiv.

LU: Det er små bruk i utkantstrøk som er mest utsatt for nedlegging. Er det aktuelt å vurdere differensierte virkemidler?

Sørfonn: Vi skal passe oss for å falle i nostalgisens grøft. Det er viktig. Vi kan ikke leve inn i fremtiden på noe som en gang var. Kravet til folk er helt annerledes nå enn tidligere, men samtidig går samfunnsutviklingen i pendelsvingninger. Nå har vi hatt en tid der det har vært sentralisering.

De negative sidene ved sentralisering og strukturrasjonalisering, begynner å bli åpenbare. Da får du et press på pendelen, og det er rimelig å forvente at den kommer til å svinge tilbake igjen. Jeg er ganske sikker på at bygdene kommer til å få sin renessanse, noe vi allerede ser tydelige tegn på. Da må vi være klare, både med infrastruktur, kulturtilbud og andre tjenestetilbud, slik at det går an å bo på bygdene. Infrastruktur i videste forstand, fra veier til bredbånd, er umåtelig viktig.

LU: Hvordan mener Kristelig Folkeparti at vi best kan forberede oss på en ny WTO-avtale?

Sørfonn: Når det gjelder WTO har vi det standpunktet at vi tror det går an å finne løsninger som både tar vare på norsk landbruk og den fattige bonden i Afrika. Det trenger ikke være motsetninger mellom dette. FrP er mest ytterliggående med hensyn til markedstenkning. Vi er ikke enige med dem i det. Vi stiller oss i det hele tatt ikke bak deres måte å tenke på.

Fremskrittspartiets politikk vil gi som resultat at vi får noen få store gårder, mens resten blir avvirket. Da har vi tapt alt vi prøver å få til med Kristelig Folkepartis landbrukspolitikk. Vi er spent på en WTO-avtale, men samtidig optimistisk med tanke på at det går an å vri tilskuddsordningene vi har i dag mer i retning grønn boks. Dette skal vi kunne leve med, og vi skal greie det på en god måte.

LU: Hva mener Kristelig Folkeparti om å bruke matjord til produksjon av energivekster?

Sørfonn: Vi ser at det kan være en utfordring, men når det er sagt blir det i dag produsert en masse som en egentlig ikke har bruk for på verdensbasis. For eksempel tobakk og en del andre ting som blir dyrket på jordbruksarealer hvor det potensielt kunne vært dyrket mat.

Biodrivstoff må ikke produseres på en slik måte, og i en slik skala, at det truer verdens matvareproduksjon. Det var fokus på dette når matvareprisene gikk i været våren 2008. I og med at prisene har falt igjen, så har noe av bunnen i den teorien falt ut. Vi ivrer etter å komme til neste generasjon biodrivstoff, som ikke utfordrer matvareproduksjonen. Poenget er at en må ha erfaring fra førstegenerasjons biodrivstoff hvis en skal komme videre til annen- og tredjegerasjons biodrivstoff, som er av en helt annen karakter.

LU: Hva mener Kristelig Folkeparti om markedsmulighetene for på nisjeprodukter, økologisk og kortreist mat?

Sørfonn: Her er det absolutt muligheter, og noen har grepet den muligheten allerede. Vi ser at det utvikler seg et samarbeid mellom bønder som driver spesialproduksjon. I det området jeg kommer fra gjeter vi villsau. En rase som har vært tallmessig liten, men som nå er tilbake igjen. Denne sauen har en helt annen kvalitet på kjøttet. Det er et typisk nisjeprodukt. Jeg vet at det er samarbeid mellom produsentene og de som videreforedler, ikke bare innenlands men også utenlands.

Nisjeprodukt av høy kvalitet er ett av våre fortrinn, og Norge må derfor aldri slå av på kvaliteten. Dette er grunnen til at det er farlig hver gang vi får en matvareskandale. Selv om det ikke er grunnlag for det, gir det noen veldig uheldige signaler.

Vi kan ikke leve av bare økologisk mat og nisjeprodukter, vi må også ha bredden og volumproduksjonen. Vi skal ha melkebønder som produserer melk, og det skal produseres kjøtt av god kvalitet på vanlig måte. Det ene utelukker egentlig ikke det andre. Jeg ser for meg at det ikke er et enten-eller, men et både-og. Kortreist mat er selvfølgelig et kjempestikkord. Det er så viktig å være selvforsynt med mat.

LU: Ser du spesielle flaskehalsen i verdikjeden mht. nisjeprodukter og økomat i Norge?

Sørfonn: Det er nok noen flaskehalsen i verdikjeden for nisjeprodukter og økologisk mat, men de er ikke uoverkommelige. Jeg vet ikke om det er stor forskjell på hvem som sitter i regjeringskontorene når det gjelder vilje til å få løst problemene. Det er ikke tvil om at når en skal pløye ny mark kan en møte på steiner en ikke visste om. Jeg tror det er nokså stor vilje til å prøve å fjerne disse steinene. Jeg er helt sikker på at et samarbeid mellom myndigheter og produsenter vil gi et godt resultat. Det er bare om å gjøre at vi beholder optimismen og griper mulighetene, så rydder vi steinene når vi møter dem.

LU: Hva mener Kristelig Folkeparti om matvaresikkerhet?

Sørfonn: Vi er veldig tydelig på at når det gjelder matvaresikkerhet skal vi være selvforsynt med mat. Vi kan ikke basere oss på å importere mat hvis det kommer en krisesituasjon. Det er

en politikk vi overhodet ikke står inne for. Vi tenker stikk motsatt; at vi må være mest mulig selvforsynt med alle typer matvarer.

Dette handler også om kvaliteten på maten. Dess kortere du flytter maten dess mindre er mulighetene for både ukjente bakterier, smitte og bedervelse underveis. Det er bare fordeler med å være mest mulig selvforsynt. Samtidig skal vi ha med at vi tar ansvar for verdens matvareproduksjon, både direkte og indirekte. Direkte ved at vi kan eksportere, indirekte ved at vi kan hjelpe andre land til å produsere egen mat.

LU: Hva mener Kristelig Folkeparti om odelsloven?

Sørfonn: Vi ønsker å beholde odelsloven, men vi ønsker også aktive tiltak slik at en korter ned på den tiden noen kan gjøre krav på odel. Det kan gå årevis før forhold knyttet til odel blir avklart. Det skaper en usikkerhet som ikke er til å leve med for de som kjøper gårdsbruk. Vi må ha en odelslov som gjør det mulig å avklare odel raskt, og korte ned på den generelle saksbehandlingstiden ved ervervelse av gårdsbruk.

Det er både positive og negative sider ved odelsloven. Vi er ikke kjappe til å hoppe på nye forslag, fordi vi har respekt for det som ligger i kulturen vår. Dette med selveiende bønder og neste generasjon som skal overta ligger dypt i norsk tradisjon. I dag ser vi at odelen i mange tilfeller har virket helt mot sin hensikt om å ivareta landbruksinteressene.

Et problem vi ser er at det nå over ganske mange år har utviklet seg slik at flere og flere bønder blir leilendinger. De eier kun en liten del av produksjonsarealet sitt, og så leier de det som trengs for resten av driften. Det gir flere ulemper. Hvor mye våger man å investere i driftsbygninger hvis man ikke har kontroll over produksjonsarealet sitt selv? Man kan miste det i løpet av en tiårsperiode, og dette skaper problemer fordi man har mye lengre tidsperspektiv på en stor driftsbygning. Dette er kompliserte sammenhenger, som vi er nødt til å ta på alvor.

LU: Hva tror du om bo- og driveplikt og dens rolle fremover?

Sørfonn: Kristelig Folkeparti har forsvart bo- og driveplikten. Den har sine ulemper, men hensikten med bo- og driveplikten er å ta vare på jordbruksarealet og at det skal bo folk på gårdene. Dette hindrer at gårder blir fritidseiendommer. I dag ser vi at praksisen varierer for mye fra kommune til kommune. Det er ikke bra. Det må kunne lages et regelverk som gir en mer ensartet praksis samtidig som det også bevares litt rom før lokalt skjønn, da det verken er mulig, eller ønskelig, å lage et altomfattende regelverk.

LU: Hva mener Kristelig Folkeparti om utenlandsk bearbeiding?

Sørfonn: Kristelig Folkeparti lar seg ikke rive med av noe sånt. Nå har vi hatt en periode der alle skulle flytte til Baltikum, siden det var så billig å produsere der. Det er ikke like lett å flytte ut en produksjon. Nå begynner prisnivået å gå opp i Baltikum. Da er det ikke bare å ta med seg en produksjon og slutte produksjonslinjen der. Det er helt sikkert flinke folk som reiser til Baltikum, og mange har hatt suksess med det, men det er tross alt en produksjon som er flyttet. Det er en ganske komplisert affære.

Vi mener at den voldsomme flytfeberen som vi fikk en periode var basert på ren markedsliberalistisk tenkning. Det er veldig fint i teorien, men når du skal sette det ut i praksis får du litt større problemer. Når vi stadig søker etter hvor en kan få marginene ned og produsere billigst, kan vi lett skyte oss i foten. Det kan veldig lett gå på bekostning av kvalitet og leveringssikkerhet. Det er ofte den utålmodige kapitalen som vinner. Bearbeiding av norske landbruksprodukter kan ikke ha en slik tilnærming. Jeg avviser ikke at vi kan produsere ting i utlandet, men da skal det være gjennomtenkt.

LU: Hva slags tanker gjør du deg rundt strukturrasjonalisering som har funnet sted i næringsmiddelindustrien?

Sørfonn: Vi står litt på utsiden og betrakter det. Det har blitt vist gang på gang, enten det er kommunesammenslåinger eller sammenslåing av bedrifter. Det er ikke alltid det er en suksess å slå sammen. Ofte kan en oppleve gevinst til å begynne med, men så begynner en å få andre problem. I næringsmiddelindustrien og landbrukssamvirket ser vi jo dette; sentralisering av slakteri medføre mer langtransport. Hva skjer med dyra som har en lang transport til slakteriet? Vi vet jo at stresshormoner påvirker kjøttkvaliteten...

Vi har hatt en strukturrasjonalisering som kanskje har vært nødvendig, men jeg skulle ønske at vi likevel greide å opprettholde en litt mer differensiert struktur enn det vi ser skissen av i dag. Jeg er ikke sikker på at vi har sett slutten på dette.

LU: Hva tenker KrF om markedsordningene, og hvilke utfordringer står de ovenfor?

Sørfonn: Vi må ha markedsordningene. Vi så i den korte perioden, da matvareprisene plutselig øk i været, at enkelte bønder tok til orde for å avvikle ordningen. Da var vi veldig tydelige i vårt språk, at nå må en huske på å tenke langsiktig her. Hvis en i oppgangstider avvikler markedsordningene, da er de vekk og tapt.

Markedsordningene har med langsiktighet i landbruket å gjøre, og det har med å få en stabil matvareproduksjon og stabile matvarepriser. Det har også å gjøre med en stabil tilførsel til næringsmiddelindustrien. Vi har tro på markedsordningene, og at de er viktige. Vi må hele tiden tilpasse virkemidlene, men selve hovedtanken i markedsordningene, den står vi på.

LU: Kan fortelle litt om hvilke hovedutfordringer og – muligheter du ser for landbruket i tiden som kommer?

Sørfonn: Det viktigste er å spre en optimistisk tone. Som myndigheter har vi en viktig oppgave med å fortelle at vi trenger norsk landbruk. Vi trenger norsk landbruk for bosetting i bygdene over hele landet. Vi trenger norsk landbruk for å ta vare på kulturlandskapet. Derfor vil myndighetene medvirke til å sikre landbruket.

Vi ønsker at jordbruket skal kjenne at det er ønsket. Det en utfordring for bøndene selv, for landbruket sine organisasjoner og aktørene i næringsmiddelindustrien, at de også må ha en positiv tilnærming. I dag er det veldig stor forskjell, i noen bygdelag er det en negativ holdning til alt. Du får ikke nyrekruttering hvis du går rundt med elendighetsbeskrivelser hver dag. Andre bygdelag viser en optimisme, og i disse bygdene ser vi driv og pågangsmot. Det er det vi trenger.

Kristelig Folkeparti har et veldig enkelt forhold til landbruk. Noe så grunnleggende som å produsere mat, det vil vi alltid ha behov for. Derfor er det all grunn for bønder til å være optimistiske. Det tror jeg er det aller viktigste.

9 Torbjørn Hansen – H

Torbjørn Hansen er stortingsrepresentant for Hordaland Høyre, og sitter i næringskomiteen for Høyre.

LU: Hva er Høyres visjon for det norske landbruket?

Hansen: Vi mener at hovedformålet med landbruket – i tillegg til å skape verdier og næringsaktivitet – er å sikre produksjon av trygg, norsk mat. Vi må holde oss omtrent på det selvforsyningsnivået vi har i dag, med om lag femti prosent selvforsyning.

I tillegg skal landbruket ivareta kulturlandskapet. Høyre har et mål om et aktivt landbruk i hele Norge med utgangspunkt i det omfanget norsk matproduksjon har i dag. Andre har lagt veldig vekt på formål knyttet til bruksstruktur, som antall næringsutøvere og antall bruk. Vi er mer opptatt av matproduksjonen og kulturlandskapet, og vil ivareta disse formålene i landbrukspolitikken.

Antall bruk er blitt halvert på 20 år, samtidig som matproduksjonen har vært økende og dyrket areal har holdt seg stabilt. Det er liten tvil om at antall bruk er et dårlig egnet mål for suksessfaktoren i jordbrukspolitikken. Likevel ønsker vi å opprettholde dagens produksjonsmønster.

LU: Hvordan skal man sikre landbruket inntekter i årene som kommer?

Hansen: Vi mener at landbruket har et stort potensial for mer effektiv drift, ved å la bøndene få større mulighet til å organisere produksjonen slik de selv ønsker. Vi mener det er nødvendig med færre strenge føringer på produksjonsvolum og bruksstruktur i tilskuddsordningene. Vi vil likevel opprettholde geografiske forskjeller. Da får man kanskje større enheter innenfor de enkelte regioner, men du får produsert like mye og kanskje mer volum med et lavere tilskuddsnivå.

Videre mener vi eiendomsreguleringen i jordbruket er en klar ulempe; priskontroll, delingsforbud, boplikt og odelsloven er et problem. Vi tror at man kan deregulere på eiendomssiden. Dette kan gjøres slik at de som driver fremtidsrettet jordbruk får bedre tilgang på kapital. Det vil medføre bedre muligheter for å investere i moderne produksjonsanlegg. Vi tror at vi kan nå de viktigste målene i jordbrukspolitikken til en lavere kostnad, fordi dagens system har så mange ineffektive reguleringer og bremseklosser tilknyttet bondens produksjonsmuligheter.

Jeg tror at nivået på overføringene til jordbruket vil forbli høyt i fremtiden. Et høyt subsidienivå må opprettholdes dersom vi skal nå dagens målsetninger med

jordbrukspolitikken. Høyre sitt alternative budsjett tar utgangspunkt i det som er dagens nivå, og vi tror ikke at jordbrukssubsidiene kan halveres i løpet av 5 år, eller noe i den duren.

De reduksjonene vi har lagt inn er det vi mener er grensen for det som er en forsvarlig reduksjon på overføringene. Ut i fra geografiske betingelser og ønsket om et spredt og aktivt landbruk over hele landet, så må man ta kostnader på budsjettene tilknyttet landbruket.

Det at det meste av overføringene i jordbruksavtalen for 2008 ble gitt i form av pris signaliserer først og fremst en lav grad av politisk prioritering hos den rødgrønne regjeringen. De velger å ta regningen der hvor det koster minst politisk. Regningen sendes videre til forbrukerne. Jeg tror det er en grense for hvor mye det norske folket er villig til å ta imot av prisøkninger dersom de opplever at dette er i utakt med det som skjer i andre land.

LU: Hvor står Høyre med hensyn til produksjonsuavhengig støtte?

Hansen: Høyre har ikke foreslått noen dramatiske endringer i den retningen. Jeg ser for eksempel at vi vil ha en utfordring med produksjonsvolumet dersom vi går over til ren støtte per bruk. Dette er gjennomregulert i dag og det er mange mekanismer som er i sving. Derfor tar Høyre utgangspunkt i det som ligger i landbrukspolitikken og avtaleverket i dag. Det er mulig vi vil bevege støttesystemene i mer produksjonsuavhengig retning over tid, men uten at vi har utredet konsekvensen for produksjonsvolumet er vi forsiktige med å fremme forslag om dette.

LU: Høyre har tatt til orde for å gjøre noen justeringer på forhandlingsinstituttet mellom stat og næring. Kan du fortelle oss litt mer om det?

Hansen: Vi mener det er store prinsipielle svakheter ved måten jordbrukstilskuddene og budsjettene blir bundet opp på gjennom disse forhandlingene. Vi reagerer veldig når vi nærmest blir anklaget for avtalebrudd når vi ønsker å forhandle på budsjettposter innenfor det årlige jordbruksbudsjettet. Jeg mener det har store demokratiske svakheter at så store midler på statsbudsjettet påstås å bli forpliktet gjennom jordbruksforhandlingene.

Jeg mener at det mest ryddige er at tilskuddsordningene fastsettes i forbindelse med de ordinære budsjettbehandlingene gjennom en konsultasjonsordning i forkant. Det betyr ikke at Høyre fjerner de ordningene som ligger i jordbruksavtalen. Det betyr bare at man får en annen politisk beslutningsmekanisme, hvor også Stortinget får større ansvar for utviklingen i jordbruksnæringen.

Det er et paradoks når man sier til det kjedsommelige at jordbruksnæringen er en politisk næring, og så skal man avskjære Stortinget fra å flytte så mye som et komma i betingelsene for bøndene. Jeg opplever det slik at jordbruksavtalemekanisme er mer et maktpolitisk

virkemiddel der en unngår å bli prioritert opp i mot andre budsjettposter. Dette har store demokratiske svakheter ved seg.

LU: Hva mener Høyre om strukturrasjonalisering av landbruket i fremtiden?

Hansen: Strukturrasjonaliseringen bremsset opp på slutten av regjeringsperioden til Bondevik II-regjeringen, og dette har vedvart inn i denne perioden. Det er mulig struktureringen gikk unormalt fort i årene før 2004-2005. Uansett er det liten tvil om at strukturendringer vil gå sin gang uavhengig av politisk regime. Gjennomsnittsstørrelsen på bruk i Norge i dag er liten, og bruksstørrelsen vil øke.

Vi opplever det som en fordel at man får et mer profesjonelt landbruk. Høyre er veldig positive til at enkelte bønder driver på en næringsmessig måte, der de tar sjansen på å investere i større bruk. Jeg tror dette er bra for flere ting, som for dyrevelferd, arbeidssituasjon til bonden og for miljøet. I tillegg får en redusert litt av subsidiene innenfor jordbruket.

Likevel forholder vi oss til den geografiske inndeling i kanaliseringspolitikken. Vi har for eksempel ikke stemt for Fremskrittspartiets forslag om å fjerne grenser for melkekvoteomsetning. Høyre ønsker et aktivt jordbruk over hele landet, og vi vil ikke foreslå reformer før vi eventuelt får utredet konsekvensene. Vi er opptatt av jordbruket i de ulike regionene, og vil heller ha strukturering innenfor regionene, enn at all produksjon flyttes til for eksempel Jæren, Trøndelag og Østlandet.

Det jeg ser som er veldig positivt med strukturering er at du får en stor innsparing på landbruksavtalen. Den innsparingen vil kunne åpne opp for at det brukes mer tilskudd på andre reformer. For eksempel kan en mer effektiv melkeproduksjon bety at litt mer kan brukes på å holde saueproduksjonen oppe, noe som er viktig for kulturlandskapet. Dersom vi får mer effektive enkeltproduksjoner så kan det frigjøres mer midler for andre områder.

LU: Med en ny WTO-avtale vil norsk landbruk bli gjenstand for økt konkurranse fra import. Kan du fortelle litt mer om hva du tenker rundt det å skape et mer konkurransedyktig norsk landbruk?

Hansen: Vi tror det er ganske åpenbart at det går i den retningen, også med Senterpartiet i statsrådstolen. Det er riktig å forberede jordbruket på konkurransesituasjonen i størst mulig grad. Ikke på den måten at vi kaster over bord ordninger vi synes er riktig i Norge, men gjennom at vi forsøker å gjøre lønnsomheten i norsk jordbruk best mulig. Det presset som ligger i WTO-avtalen viser hvor viktig det er å få modernisert norsk jordbruk mest mulig.

LU: Hva mener Høyre om bioenergi, og om å benytte areal som ellers ville blitt brukt til matproduksjon til produksjon av energivekster?

Hansen: Når det gjelder produksjon av vekster til biofuel på matjord er vi skeptisk. Både i Norge og andre steder. Vi er for produksjon av energivekster, der det ikke går utover matproduksjonen. Avgassene fra gjødselen er en annen sak. I forhold til å få ned utslippene fra landbruket - for eksempel ved gassavsug i samdrifter – så mener vi slike tiltak er viktige og positive.

LU: Hvor står Høyre med hensyn til spesialiteter, nisjeprodukter og kortreist mat?

Hansen: Vi er positiv til spesialiteter, men vi tror ikke at norsk landbruk kan leve av spesialiteter alene. En må ha volumproduksjonen i bunnen. Det er likevel viktig at bøndene utnytter de mulighetene som ligger i markedet, også i forhold til å produsere mer lokalt, og få utviklet mer lokale spesialprodukter.

Jeg synes enkelte blir litt naive; - at man klarer seg uten subsidier på tjue milliarder fordi man har begynt å lage ost med lokale navn. Jeg tror mange norske bønder kan bli mer kreative og mer forretningsmessige i sin holdning. Det er klart at hvis du skal drive med spesialproduksjon så må du jo vite hva du holder på med. Man må ha en god forretningsplan og ha de egenskaper som hører med. Dette er en helt annen måte å drive et gårdsbruk på enn bare å levere melk til TINE.

LU: Gjør norske matvareleverandører nok for å promotere økologiske produkter?

Hansen: Vi er positive til økologisk produksjon, og jeg har inntrykk av at økologiske produkter blir mer og mer etterspurt fra forbrukerne. Matvarekjedene er også opptatt av å markedsføre økologiske produkter. Enkelte vi snakker med mener at man har underproduksjon av økologiske matvarer i forhold til etterspørselen.

Når det er sagt mener jeg ikke at økologisk produksjon er det som skal holde jordbruket i Norge oppe. Jeg mener det er viktigst at det generelle jordbruket i Norge drives på en måte som er miljøvennlig og som gjør at standardvarer holder ernæringsmessig høy kvalitet. Vi er positiv til økologisk drift, men vi er ikke så engasjert i økologisk produksjon at vi er villig til å redusere inntekspotensialet til bonden for å få opp den økologiske andelen.

LU: Hva mener du om antakelsen om at man kan ivareta matvaresikkerheten med å kjøpe maten på verdensmarkedet?

Hansen: Høyre er opptatt av å opprettholde norsk matproduksjon. Vi har et mål om å beholde det omtrent på samme nivå som i dag, med rundt femti prosent selvforsyning. Likevel er vi positive til en verdenshandel med mat. Da vi kan få bedre utvalg i butikkhyllene og kanskje

også et mer effektivt jordbruk. Dersom vi har en matproduksjon på femti prosent, så er vi relativt godt rustet – også i forhold til smittespredning og den type problemer.

LU: Hva mener Høyre om odelsloven?

Hansen: Vi har ikke programfestet å gjøre noe med odelsloven i denne perioden. Det pågår en debatt i partiet om man skal fjerne den grunnlovfestede delen av odelsloven, og om en skal modernisere odelsloven. Noen i partiet, blant annet meg selv, mener at man kan gå lenger og fjerne hele odelsloven. Relatert til det å sikre rekruttering og at næringen blir mer åpen og omstillingsdyktig så er det en debatt mellom det historiske fenomenet odelsrett og omstilling i Høyre. Høyres syn i dag er at vi opprettholder odelsloven.

LU: Bruk av leiejord har de siste årene økt i omfang. Er dette et problem?

Hansen: Jeg opplever leiejord som et stort problem. Mengden areal som er leid jord var trettini prosent i 2007. Det er en dobling på cirka tjue år. Dette følger nedleggelsestakten i jordbruket, og innebærer at nesten førti prosent av arealet i Norge er leiejord i dag. Dette innebærer at førti prosent av jorda har eiere som ikke investerer, oppgraderer og vedlikeholder arealene, samtidig får en leietakere som heller ikke ser seg tjent med å investere noe særlig i disse arealene.

For den enkelte bonde betyr det at du har en usikkerhet knyttet til driftsgrunnlag. Det gjør at du ikke kan investere så trygt i nytt maskineri og i anlegg. Dette er en fundamental utfordring for landbruket. Utfordringen kommer til å bli mer og mer prekær etter hvert som omstillingen går sin gang. Jeg oppfatter omfanget av leiejord som en klar indikasjon på at disse reguleringene som gjelder har store skadevirkninger for jordbruket og for den enkelte bonde.

Det er mye historie og kultur som i seg selv bremser omsetning av landbrukseiendom. I tillegg har vi delingsforbud, prisregulering, boplikt og odelslov, som hindrer omsetning av landbruksareal. Jeg tror at i en slik omstillingsprosess som pågår, ville det vært en stor fordel dersom det ble lettet litt på reguleringene, slik at det blir enklere å omsette areal. Å oppheve delingsforbudet er en åpenbar mulighet, for da kan man skille ut boligeiendom. Det vil også være veldig viktig i forhold til prisen.

Vi mener at disse reguleringene må gjennomgås i hele sin bredde, og vi kommer til å fremme forslag om det i Stortinget i løpet av et par uker.

LU: Hva tror du om bo- og driveplikten og dens rolle i tiden fremover.

Hansen: Vi er for driveplikten, men vil avvikle boplikten på alle plan. Vi mener boplikten har store skadevirkninger for omsetningsmulighetene av gårdsbruk. Dette er veldig uheldig i en

tid med stor omstilling. Vi tror at boplikten er en direkte årsak til at det står 35 000 tomme hus rundt omkring til forfall. De som eier disse husene ønsker ikke å selge dem med boplikt, for det taper de mye penger på. Dermed kveler man omsetningshastigheten på gårdsbruk og det gjør at husene står tomme.

Jeg tror boplikten vil bli kraftig svekket i løpet av fire til åtte år. Grunnen til det er at folk ikke vil akseptere salg med tap som følge av boplikt.

LU: Hvordan stiller Høyre seg til utenlands bearbeiding?

Hansen: Vi ønsker å liberalisere regelverket for utenlands bearbeiding. Utenlandsk bearbeiding vil ikke svekke produksjonen av matvarer i Norge. Hvor langt vi bør gå må vurderes nærmere. Det viktigste er å beskytte primærproduksjonen. Vi tror det kan være bra for norsk næringsmiddelindustri, hvis de kan ta en del av foredlingen av norske jordbruksvarer i utlandet. All deregulering må vurderes, men det er ingen tvil om hvilken retning Høyre vil gå i denne type spørsmål.

LU: Hva slags planer har Høyre for å sikre næringsmiddelindustrien tilgang til norske råvarer til konkurransedyktig pris, uten at det går utover matkvalitet og miljøhensyn?

Hansen: Vi har vært klar på at vi ønsker å utnytte det handlingsrommet som ligger i WTO-avtalen. Kanskje ikke til den siste prosent, eller øre i tollvern, men vi har ikke foreslått å svekke tollvernet i relevant grad i forhold til norsk jordbruksproduksjon. Vi åpner opp for større grad av import for en del fattige land, men det er ikke i et omfang som bør skremme den norske bonden. Uten tollvern er det vanskelig å se for seg at de store produksjonene vil kunne opprettholdes særlig langt frem i tid.

LU: Hva mener Høyre om markedsordningene?

Hansen: Vårt prinsipielle utgangspunkt er at man ikke skal ha for mye regulering av produksjon og pris i et marked. Det er likevel en del grunnleggende forhold rundt matvareproduksjon som tilsier at man bør ha markedsordninger. I hvert fall på deler av produksjonen. Vi har ikke foreslått noen dramatiske grep rundt dette, men vi peker på muligheter for å deregulere. Det er et mål å forsøke å begrense markedsordningene der det ikke er nødvendig med slike ordninger.

Selv om vi vil begrense markedsordningene der det ikke er et klart behov for å opprettholde dem, tror jeg likevel at blant annet innenfor melk så vil man ha markedsordninger i overskuelig fremtid. Vi er opptatt av å ta vare på det jordbruket vi har i Norge. Selv om vi foreslår en rekke reformforslag, er vi opptatt av å ikke fjerne fundamentet for det vi har av jordbruk i Norge i dag.

LU: Hvilke hovedutfordringer, og muligheter, ser du for landbruket fremover?

Hansen: Hovedutfordringene er at vi har en forvaltning og et politisk system som ikke er oppdatert på utviklingen i norsk jordbruk. Vi har bønder som tenker fremtidsrettet. Disse investerer store penger og driver profesjonelt, men vi har en jordbrukspolitikk som knapt omtaler de i en bisetning. Jeg tror at utfordringen er å utnytte potensialet og mulighetene i norsk jordbruk på en bedre måte enn det vi har gjort så langt.

Jeg er veldig optimistisk i forhold til norsk jordbruk. Jeg tror vi kan få til mye mer enn i dag, dersom man er villig til å se på en del av ordningene med nye øyne. Vi har en utfordring rundt det å rekruttere dyktige folk, og i forhold til å få kapital investert i fremtidsrettet drift. Jeg tror derfor vekten på dette spørsmålet først og fremst må ligge på mulighetene. Det er stor oppslutning om jordbruket i Norge, både blant folk og blant politikerne, og jeg tror derfor det er stort potensial for å gjøre ting enda bedre enn vi gjør i dag.

